

REPRODUKČNÉ SPRÁVANIE OBYVATEĽSTVA V OBCIACH S NÍZKYM ŽIVOTNÝM ŠTANDARDOM

Boris Vaňo, Ján Mészáros

**INFOSTAT
Výskumné demografické centrum**

**REPRODUKČNÉ SPRÁVANIE
OBYVATEĽSTVA V OBCIACH
S NÍZKYM ŽIVOTNÝM ŠTANDARDOM**

Publikácia charakterizuje reprodukčné správanie obyvateľstva v obciach s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom a jeho vplyv na vývoj počtu a štruktúry obyvateľstva. Na základe výsledkov získaných v uvedených skupinách obcí sú spracované odhady reprodukčného správania rómskeho obyvateľstva.

Autori:

Boris Vaňo
Ján Mészáros

Táto práca bola vytvorená v Inštitúte informatiky a štatistiky Bratislava. Jej text je možno použiť len po príslušnom citovaní.

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Charakteristika vybraných obcí.....	6
3. Reprodukčné správanie obyvateľstva v obciach s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom	7
3.1 Plodnosť	7
3.1.1 Celková úroveň plodnosti.....	7
3.1.2 Vek pri prvom pôrode	8
3.1.3 Narodení mimo manželstva.....	9
3.2 Úmrtnosť	10
3.2.1 Celková úroveň úmrtnosti	10
3.2.2 Úmrtnosť podľa veku	10
3.2.3 Príčiny smrti	11
4. Počet a prírastok obyvateľstva	12
5. Vekové zloženie obyvateľstva	12
6. Reprodukčné správanie rómskeho obyvateľstva v závislosti od stupňa integrácie	15
7. Záver.....	18
Literatúra	19
Tabuľková príloha.....	20

1. Úvod

Slovensko, hoci malá krajina, je známe veľkými regionálnymi rozdielmi. Tieto rozdiely majú rôzne podoby, najviditeľnejšie sú rozdiely historické, kultúrne, ekonomické a demografické. Súhrn regionálnych odlišností sa v konečnom dôsledku prejavuje v spôsobe života a v životnej úrovni obyvateľstva žijúceho v jednotlivých regiónoch. Niektoré regióny dosahujú takmer životnú úroveň, ktorá je bežná v krajinách EÚ, niektoré za ňou výrazne zaostávajú. Zaostávajúce regióny sa vyznačujú vysokou nezamestnanosťou, vysokým ekonomickým zaťažením obyvateľstva, nepriaznivou vzdelanostnou štruktúrou, vysokým podielom rómskeho obyvateľstva a vysokým stupňom segregácie. Na druhej strane mnohé z týchto zaostávajúcich regiónov sú charakteristické silnou reprodukciou.

Cieľom tejto práce je skúmať reprodukčné správanie obyvateľstva v zaostávajúcich regiónoch. Nakoľko významnú časť obyvateľstva v týchto regiónoch tvoria Rómovia, pokúsime sa získané výsledky využiť aj na doplnenie demografickej charakteristiky rómskeho obyvateľstva. S rómskym obyvateľstvom sa na Slovensku v súčasnosti spájajú viaceré závažné spoločenské problémy, na druhej strane chýbajú priame štatistické informácie na zmapovanie situácie¹.

Zaostávajúce regióny budeme charakterizovať pomocou vybranej skupiny obcí s nízkym životným štandardom. Na identifikáciu obcí s nízkym životným štandardom použijeme tri kritériá – technickú vybavenosť obce (verejný vodovod, verejná kanalizácia, rozvodová sieť plynu, bezprašné miestne komunikácie), úroveň bývania (trvale obývané byty 4. kategórie) a počet rómskeho obyvateľstva. To znamená, že do výskumu zahrnieme len také obce (a ich obyvateľstvo), ktoré nemajú žiadnu alebo len slabú technickú vybavenosť, vysoký podiel trvale obývaných bytov 4. kategórie a na ich území sa nachádza rómska osada. Nakoľko chceme výsledky využiť aj na demografickú charakteristiku rómskeho obyvateľstva, do úvahy budeme brať len tie obce, ktoré sa nachádzajú v Banskobystrickom, Prešovskom alebo Košickom kraji. V ostatných regiónoch neexistuje bezprostredné prepojenie medzi nízkym životným štandardom a vysokým zastúpením rómskeho obyvateľstva.

Vybrané obce sme rozdelili do dvoch skupín v závislosti od životnej úrovne. Do prvej sme zaradili obce s nízkym životným štandardom a do druhej obce s veľmi nízkym životným štandardom. Obyvateľstvo žijúce v obciach čiastočne vybavených technickou infraštruktúrou (chýba najmenej jedno zo štyroch sledovaných kritérií) a s nízkym štandardom bývania (podiel trvale obývaných bytov 4. kategórie od 25 do 50%) budeme považovať za obyvateľstvo s nízkym životným štandardom. Obyvateľstvo žijúce v obciach s veľmi nízkou technickou infraštruktúrou (chýbajú najmenej dve zo štyroch sledovaných kritérií) a s veľmi nízkym štandardom bývania (podiel trvale obývaných bytov 4. kategórie nad 50%) zaradíme do skupiny s veľmi nízkym životným štandardom.

Na základe dosiahnutých výsledkov spracujeme závery o reprodukčnom správaní obyvateľstva v závislosti od životnej úrovne. Poukážeme na demografické špecifiká skupiny obyvateľov s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom. Bude nás tiež zaujímať, ako sa vyvíja reprodukčné správanie tejto skupiny obyvateľstva v čase. Všímať si budeme obdobie posledných 10 rokov, t.j. od roku 1993. Ide o obdobie, za ktoré sa reprodukčné správanie obyvateľov na Slovensku výrazne zmenilo. Bude zaujímavé sledovať, ako sa v tomto transformačnom období vyvíjalo reprodukčné správanie obyvateľstva v spomínaných zaostávajúcich regiónoch.

¹ Údaje podľa etnickej príslušnosti sa kvôli ochrane ľudských práv nezisťujú a údaje z národnostnej štatistiky v prípade rómskeho etnika nepostačujú na podrobnejšiu analýzu. Podľa odhadov sa totiž k rómskej národnosti hlási len asi 25% rómskeho etnika, navyše nie je možné túto skupinu Rómov presnejšie špecifikovať.

2. Charakteristika vybraných obcí

Podľa štatistických údajov existuje v súčasnosti v zmysle vyššie uvedenej definície na Slovensku 454 obcí s nízkou úrovňou bývania (podiel trvale obývaných bytov 4. kategórie presahuje 25% zo všetkých trvale obývaných bytov). Z týchto 454 obcí sa 125 nachádza v Banskobystrickom, Prešovskom alebo Košickom kraji, zároveň sa na ich území nachádza rómska osada a zároveň ide o obce s nízkou technickou vybavenosťou. Týchto 125 obcí teda spĺňa všetky kritéria stanovené pre náš výskum a preto bude tvoriť údajovú základňu pre ďalšie výpočty. V globále ich možno hodnotiť ako obce s nízkym životným štandardom a vysokým podielom rómskeho obyvateľstva.

36 obcí z údajovej základne spĺňa podmienku zaradenia do skupiny obcí s veľmi nízkym životným štandardom (Tabuľka 2.1). Najviac obcí v tejto skupine sa nachádza v okrese Prešov (7 obcí), nasledujú okresy Kežmarok, Košice okolie a Spišská Nová Ves (po 4 obce), Sabinov (3 obce), Gelnica, Rožňava a Veľký Krtíš (po 2 obce) a Bardejov, Brezno, Humenné, Levoča, Michalovce, Stará Ľubovňa, Svidník a Vranov nad Topľou (po 1 obci).

Žiadna z obcí s veľmi nízkym štandardom nemá verejnú kanalizáciu, 22 obcí (61 %) nemá verejný vodovod a 19 obcí (39 %) nemá rozvodnú sieť plynu, pričom $\frac{3}{4}$ obcí nemajú verejný vodovod ani rozvodnú sieť plynu. Vo všetkých obciach je spolu necelých 87 km bezprašných miestnych komunikácií (v priemere 2,4 km na jednu obec). Tri obce (Jurské, Rakúsy, Olejníkov) nemajú žiadne bezprašné miestne komunikácie. V desiatich obciach nepresahuje dĺžka bezprašných miestnych komunikácií 1 km. Len 3 obce (Boliarov, Jarovnice, Markušovce) majú viac ako 5 km bezprašných miestnych komunikácií.

Vo všetkých obciach s veľmi nízkym životným štandardom tvoria byty 4. kategórie nadpolovičnú väčšinu obývaného bytového fondu. V piatich obciach je podiel obývaných bytov 4. kategórie na celkovom obývanom bytovom fonde väčší ako 80% (Jurské, Kecerovce, Vtáčkovce, Stráne pod Tatrami, Lomnička), pričom v obci Jurské (okres Kežmarok) tento podiel presahuje 90%. Naopak v 20 obciach (55%) sa podiel trvalo obývaných bytov 4. kategórie pohybuje v rozpätí od 50% do 60%.

V skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom žilo ku koncu roku 2002 necelých 40 tisíc obyvateľov. Ide všetko o menšie obce s počtom obyvateľov do 5000 osôb. Najväčšou obcou v sledovanom súbore sú Jarovnice v okrese Sabinov so 4200 obyvateľmi. Viac ako 3000 obyvateľov má obec Markušovce v okrese Spišská Nová Ves a viac ako 2000 obyvateľov obce Bystrany v okrese Spišská Nová Ves a Kecerovce v okrese Košice okolie. V súbore sa na-

chádza celkovo 13 obcí (36%), ktoré majú viac ako 1000 obyvateľov. Až 10 obcí (27,7%) má počet obyvateľov menší ako 500, pričom žiadna z obcí v tejto skupine nemá menej ako 100 obyvateľov. Najmenšími obcami v sledovanom súbore sú obce Rozložná v okrese Rožňava (195 obyvateľov) a Prosačov v okrese Vranov nad Topľou (184 obyvateľov).

Skupinu obcí s nízkym životným štandardom (Tabuľka 2.2) tvorí v našom výskume 89 obcí, ktoré sa nachádzajú v 20 okresoch na juhu stredného Slovenska a na východnom Slovensku (4 okresy resp. 9 obcí v Banskobystrickom kraji, 9 okresov resp. 46 obcí v Prešovskom kraji, 7 okresov resp. 34 obcí v Košickom kraji). Najviac obcí s nízkym životným štandardom je z okresu Vranov nad Topľou (9 obcí), po 8 obcí je z okresov Bardejov a Košice okolie a 7 obcí sa nachádza v okrese Kežmarok, Rožňava a Spišská Nová Ves.

V skupine s nízkym životným štandardom 74 obcí (88,3%) nemá verejnú kanalizáciu, 27 obcí (30,3%) nemá zavedený verejný vodovod a 19 obcí (21,3%) nemá rozvodnú sieť plynu. V skupine obcí s nízkym životným štandardom sa nachádza 397 km bezprašných miestnych komunikácií (v priemere necelých 4,5 km na 1 obec). 7 obcí má viac ako 10 km bezprašných miestnych komunikácií (najviac Veľká Ida 16,7 km a Jasov 14,5 km). Naopak 8 obcí má menej ako 1 km takýchto komunikácií (najmenej Lascov 0,1 km a Uzovské Peklany 0,5 km).

Trvale obývané byty 4. kategórie tvoria v obciach s nízkym životným štandardom najmenej jednu štvrtinu a nie viac ako jednu polovicu bytového fondu. Viac ako polovica obcí (54,6%) má „len“ necelú tretinu trvale obývaného bytového fondu 4. kategórie, 16 obcí (18%) má nad 40% trvale obývaného bytového fondu 4. kategórie (najviac Žehňa 47,8%, Drahnov 47,5%, Mníšek nad Hnilcom 47,2%).

V obciach s nízkym životným štandardom žilo ku koncu roku 2002 viac ako 101 tisíc obyvateľov. 39 obcí má viac ako 1000 obyvateľov. Najväčšími obcami sú Veľká Lomnica v okrese Kežmarok (3665 obyvateľov), Rudňany v okrese Spišská Nová Ves (3324 obyvateľov), Veľká Ida v okrese Košice okolie (2901 obyvateľov), Zborov v okrese Bardejov (2769 obyvateľov), Jasov v okrese Košice okolie (2753 obyvateľov), Zámotov v okrese Vranov nad Topľou (2726 obyvateľov) a Nálepkovo v okrese Gelnica (2672 obyvateľov). Ostatné obce majú menej ako 2500 obyvateľov. 22 obcí (24,7%) v tejto skupine má menej ako 500 obyvateľov. Najmenšími obcami sú Opiná v okrese Košice okolie (177 obyvateľov), Frička v okrese Bardejov (248 obyvateľov) a Lesiček v okrese Prešov (283 obyvateľov).

3. Reprodukčné správanie obyvateľstva v obciach s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom

Z reprodukčných procesov budeme analyzovať plodnosť a úmrtnosť, teda tie procesy, ktoré majú (spolu s migráciou) bezprostredný vplyv na vývoj počtu a vekového zloženia obyvateľstva. Nakoľko mobilita obyvateľstva v sledovaných obciach nie je veľká, migrácii sa špeciálne venovať nebudeme. Reprodukčné správanie obyvateľstva budeme sledovať v oboch skupinách obcí oddelene a výsledky porovnáme s priemerom za SR. Bude nás zaujímať, aké zmeny v reprodukčnom správaní nastali v jednotlivých skupinách počas sledovaného obdobia 1993-2002. Pokúsime sa tiež vyhodnotiť rozdiely v rámci oboch vybraných skupín obcí. Malé počty obyvateľov a s tým spojené významné náhodné vplyvy nám neumožňujú sledovať demografický vývoj v jednotlivých obciach v každom roku. Údaje o plodnosti a úmrtnosti za obce sú spracované ako 5-ročné priemery (1993-1997 a 1998-2002). Takto spracované

údaje eliminujú náhodné výkyvy v jednotlivých rokoch a zároveň nám umožňujú vyhodnotiť vývoj reprodukčného správania v čase.

Už pri letmom pohľade na reprodukčné charakteristiky je zrejmé, že v jednotlivých sledovaných skupinách obcí máme do činenia s rôznymi modelmi reprodukčného správania obyvateľstva. Obyvateľstvo SR má reprodukčné správanie typické pre vyspelé krajiny – nízka plodnosť, nízka úmrtnosť a pôrody odkladané do vyššieho veku. Obyvateľstvo žijúce v obciach s nízkym životným štandardom má reprodukčné správanie typické pre rozvojové krajiny – vysoká plodnosť, vysoká úmrtnosť a začiatok reprodukčných procesov posunutý do veľmi nízkého veku. Vo všeobecnosti platí, že čím nižšia životná úroveň, tým vyšší stupeň segregácie obyvateľstva a tým aj väčšie rozdiely oproti priemerným hodnotám za SR.

3.1 Plodnosť

Zmeny vo vývoji plodnosti patria medzi najvýznamnejšie charakteristiky súčasného demografického vývoja vo vyspelých krajinách. Za posledných 10 rokov klesla na Slovensku plodnosť o 39%. Priemerný vek pri 1. pôrode sa neustále zvyšuje, od roku 1993 vzrástol zhruba o 2 roky (9,3%). Výrazne sa zmenil aj podiel detí narodených mimo manželstva. V súčasnosti sa približne každé piate dieťa na Slovensku rodí mimo manželstva, čo znamená zvýšenie podielu mimomanželsky narodených oproti roku 1993 zhruba na dvojnásobok. Zatiaľ čo úrovňou plodnosti patrí v súčasnosti Slovenská republika až na úplný koniec európskeho rebríčka, priemerný vek pri 1. pôrode a podiel detí narodených mimo manželstva sú z európskeho pohľadu na priemernej úrovni.

Je zrejmé, že na Slovensku existujú regióny resp. skupiny obcí, v ktorých sa reprodukčné správanie obyvateľstva výrazne odlišuje od spomínaných

hodnôt. Úroveň plodnosti v týchto regiónoch je niekoľkonásobne vyššia a znižuje sa len pomaly. Prvé pôrody sú posunuté na úplný začiatok reprodukčného obdobia a podiel detí narodených mimo manželstva je podstatne vyšší. Príčinou takýchto výrazných rozdielov sú životné podmienky a životné zvyklosti znásobené vysokým stupňom segregácie obyvateľstva žijúceho v týchto obciach. Uvedené rozdiely platia hlavne pre skupinu obcí s veľmi nízkym životným štandardom. Obce s nízkym životným štandardom sú menej izolované od ostatného obyvateľstva. Prejavuje sa to jednak vyššou životnou úrovňou ako aj menšími rozdielmi v reprodukčnom správaní obyvateľstva. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že charakteristiky plodnosti v skupine obcí s nízkym životným štandardom sa nachádzajú zhruba uprostred medzi priemerom za SR a hodnotami v obciach s veľmi nízkym životným štandardom

3.1.1 Celková úroveň plodnosti

Tab. 3.1 Charakteristiky pôrodnosti a plodnosti v SR a vo vybraných skupinách obcí

Územie	Živonarodení		Úhrnná plodnosť		Priemerný vek pri 1. pôrode		Narodení mimo manželstva %	
	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002
SR	320 287	270 933	1,604	1,275	22,7	23,9	12,6	18,2
Veľmi nízky štandard	5 042	5 876	4,042	4,529	19,6	19,6	42,2	43,7
Nízky štandard	9 516	9 839	2,744	2,593	21,1	21,1	30,2	37,0

V prvej časti analyzovaného obdobia bola plodnosť v skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom viac ako dvojnásobná v porovnaní s hodnotou za SR. V druhej časti analyzovaného obdobia sa v tejto skupine obcí plodnosť zvýšila z hodnoty 4,0 na 4,5, t.j. o 12,5%. V SR sa za to isté

obdobie úhrnná plodnosť znížila o 21%. To znamená, že v súčasnosti je v obciach s veľmi nízkym životným štandardom plodnosť viac ako 3,5-násobná v porovnaní s republikovým priemerom.

Plodnosť v obciach s nízkym životným štandardom nedosahuje úroveň plodnosti v obciach

s veľmi nízkym životným štandardom, celoslovenskú hodnotu však výrazne prevyšuje (v druhej časti sledovaného obdobia 2-násobne). V priebehu sledovaného obdobia sa plodnosť v obciach s nízkym životným štandardom znížila o 5,5%.

Na zvýšení plodnosti v obciach s veľmi nízkym životným štandardom sa podieľa 22 obcí, v ktorých sa plodnosť zvýšila od 1% do 46% (Tabuľka 3.2). V prvej polovici sledovaného obdobia malo 7 obcí úhrnnú plodnosť vyššiu ako 5 detí na 1 ženu, v druhej polovici bolo takých obcí už 8. Najvyššia plodnosť počas celého sledovaného obdobia bola v obci Lomnička (viac ako 7 detí na 1 ženu). Skupinu obcí s najvyššou plodnosťou tvoria ešte obce Chminianske Jakubovany (6,4), Mirkovce (6,0), Cígeľka (5,8), Stráne pod Tatrami (5,4) a Olejníkov (5,0). Len tri obce mali v rovnakom období úhrnnú plodnosť nižšiu ako 3 deti na 1 ženu – Zbudské Dlhé (2,8), Rozložná (2,9) a Roztoky (2,9). Päť obcí zaznamenalo počas sledovaného obdobia prírastok plodnosti vyšší ako 20%. Sú to Varhaňovce (21,8%), Boliarov (30%), Cígeľka (30,8%), Mirkovce (43,6%) a Chminianske Jakubovany (42,2%). V 14 obciach sa plodnosť znížila, zníženie sa pohybovalo v rozpätí od 5% do 37%. Najviac sa plodnosť znížila v obciach Vtáčkovce (21,3%), Roztoky (27,1%), Armutovce (33,0%) a Červenica (37,5%).

V skupine obcí s nízkym životným štandardom (Tabuľka 3.3) sa v súčasnosti nachádza 12 obcí s úhrnnou plodnosťou vyššou ako 3 deti na 1 ženu. Najvyššia plodnosť je v obciach Podhorany (5,2) a Lesíček (4,7). Tieto dve obce by aj v skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom patrili k obciam s nadpriemernou plodnosťou. 33 obcí v tejto skupine má v súčasnosti plodnosť nižšiu ako je hranica jednoduchej reprodukcie a obec s najnižšou plodnosťou (Kálava) má ako jedinú plodnosť nižšiu ako je celorepublikový priemer.

3.1.2 Vek pri prvom pôrode

Vek pri prvom pôrode dobre charakterizuje reprodukčné správanie obyvateľstva. Reálne vypovedá o začiatku a potenciálnej dĺžke reprodukčného obdobia. Populácie, ktoré majú rozdielny model reprodukčného správania sa okrem úrovne plodnosti najčastejšie líšia práve priemerným vekom pri prvom pôrode.

Ženy žijúce v obciach s veľmi nízkym životným štandardom majú v čase prvého pôrodu v priemere necelých 20 rokov. Na tejto skutočnosti sa za posledných 10 rokov nič nezmenilo. Podobne stabilný trend vykazuje aj priemerný vek pri prvom pôrode v obciach s nízkym životným štandardom, hoci hodnota je o 1,5 roka vyššia ako v obciach s veľmi nízkym životným štandardom. V obidvoch prípadoch ide o hodnoty na slovenské pomery výrazne podpriemerné. V druhej polovici sledovaného obdobia bol priemerný vek pri prvom pôrode v SR 23,9 roka (rozdiel 4,3 rokov resp. 2,8 rokov). Dôležitejším rozdielom je

V skupine obcí s nízkym životným štandardom sa plodnosť zvýšila v 19 obciach (21%), pričom len 4 obce majú úhrnnú plodnosť vyššiu ako 3 deti na 1 ženu (Lenártov, Kamenná Poruba, Uzovské Peklány, Lukov). Najviac sa počas sledovaného obdobia zvýšila plodnosť v obciach Tichý Potok (54,9%), Bretka (49,5%), Mengusovce (28,1%). Ide všetko o obce, ktoré mali v prvej časti sledovaného obdobia nízku plodnosť (úhrnná plodnosť pod 1,5). V skupine obcí s nízkym životným štandardom prevažujú obce, v ktorých sa počas sledovaného obdobia plodnosť znížila. V 17 obciach sa plodnosť znížila do 10%, v 22 obciach od 10% do 20%, v 21 obciach od 20% do 30% a v 10 obciach nad 30%. Najväčší pokles plodnosti bol počas sledovaného obdobia zaznamenaný v obciach Kendice (38,0%), Kráľovce (39,8%), Litava (39,9%), Kálava (42,2%).

V dôsledku poklesu plodnosti sa v SR narodilo v druhej časti sledovaného obdobia zhruba o 50 tisíc detí menej ako v prvej časti (zníženie o 16%). V obciach s nízkym aj veľmi nízkym životným štandardom sa naopak počet živonarodených zvýšil (o 3,4% resp. 16,5%). Počet živonarodených sa zvyšuje aj v mnohých obciach, v ktorých plodnosť klesá. Dôvodom je veľmi mladá veková štruktúra obyvateľstva, keď vo veku najvyššej plodnosti sa stále nachádzajú veľmi početné populačné ročníky.

Špecifický vývoj pôrodnosti a plodnosti v dvoch sledovaných skupinách obcí je prejavom historických, kultúrnych a sociálno-ekonomických odlišností v kombinácii so značným stupňom segregácie. Dôsledkom je rozdielny spôsob života, životná a vzdelanostná úroveň ako aj hodnotová orientácia. V minulosti k vysokej plodnosti u sociálne slabšieho obyvateľstva prispieval aj sociálny systém, ktorý nemotivoval k zodpovednosti.

však vývoj v čase. Na rozdiel od stagnácie v obidvoch skupinách obcí sa hodnota priemerného veku pri prvom pôrode v SR zvyšuje (medzi prvou a druhou polovicou sledovaného obdobia zvýšenie o 1,2 roka resp. 5,3%).

V obidvoch sledovaných skupinách obcí nepozorujeme obvyklý vzťah medzi zmenou úrovne plodnosti a zmenou veku pri prvom pôrode. Napriek tomu, že úroveň plodnosti sa mení (v jednej skupine sa zvyšuje, v druhej sa znižuje) priemerný vek pri prvom pôrode zostáva stabilný. Zdá sa, že tradícia rodenia prvého dieťaťa vo veľmi mladom veku je u obyvateľov týchto obcí veľmi silná a na celkovú úroveň plodnosti vplyva viac vývoj plodnosti vo vyššom veku resp. vyššom poradí.

Stabilný vývoj priemerného veku pri prvom pôrode je charakteristický pre ženy vo väčšine obcí v obidvoch sledovaných skupinách. Zmeny počas sledovaného obdobia obvykle nepresahujú 1 rok. Naj-

nížší vek pri prvom pôrode v skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom majú ženy v obciach Rozložná (17,7), Sútor (18,4), Káloša (18,5), Žehra (18,5). Žiadna z obcí v tejto skupine nedosahuje priemernú hodnotu za SR, pričom len v štyroch obciach je priemerný vek pri prvom pôrode vyšší ako 21 rokov – Doľany (21,5), Cígelka (21,7), Roztoky (21,9) a Závadka (22,9). Najvyšší prírastok priemerneho veku pri prvom pôrode bol v tejto skupine obcí zaznamenaný v obci Cígelka (2,2 roka resp. 11,3%). Hodnotu vyššiu ako 1 rok dosiahol prírastok aj v obciach Richnava, Závadka a Doľany. Najväčšie

3.1.3 Narodení mimo manželstva

Ďalšou odlišnosťou v reprodukčnom správaní, ktorú môžeme sledovať v obidvoch skupinách obcí, je vysoký podiel detí narodených mimo manželstva, ktorý výrazne prevyšuje celoslovenský priemer. Podiel narodených mimo manželstva v SR dlhodobo stagnoval na relatívne nízkej úrovni (5-6%). Od začiatku 90. rokov sa táto hodnota začala zvyšovať a v súčasnosti už presahuje hranicu 22%. Mimomanželská plodnosť v obciach s nízkym aj veľmi nízkym životným štandardom má dlhodobo vysokú úroveň, to znamená, že bola vysoká aj v období, keď bol celoslovenský priemer relatívne nízky. Preto sú súčasné prírastky podielu narodených mimo manželstva v týchto obciach relatívne nízke. V súčasnosti je podiel narodených mimo manželstva v obciach s veľmi nízkym životným štandardom zhruba 2,5-násobne vyšší ako priemer za SR, v obciach s nízkym životným štandardom je táto hodnota približne 2-násobná. V obciach s veľmi nízkym životným štandardom sa podiel narodených mimo manželstva pohyboval počas celého sledovaného obdobia nad hodnotou 40%, v obciach s nízkym životným štandardom sa postupne posúva z hodnoty 30% smerom k 40%-nej hranici. Dôvody takýchto veľkých rozdielov treba hľadať jednak vo veľmi nízkom veku pri pôrode, ktorý ešte neumožňuje budúcim rodičom uzavrieť manželstvo², ako aj v tradícií rómskych svadieb, ktoré nie sú oficiálnym právnym aktom. Nadpolovičná väčšina rodičovských párov začína spolužitie bez legalizovania vzťahu podľa noriem majoritnej spoločnosti, sobáš nasleduje obvykle až po niekoľkých rokoch spolužitia. Z uvedených dôvodov je zrejmé, že mimomanželská plodnosť vo vybraných skupinách obcí má vo väčšine prípadov odlišnú povahu ako mimomanželská plodnosť ostatnej populácie, ktorá je často založená na spolužití bez sobáša ako alternatíve pre manželstvo. Rozdielny postoj k rodine a partnerskému spolužitiu má svoj základ v odlišnej kultúrnej tradícii a hodnotovej orientácii. V obidvoch skúmaných skupinách obcí sa prejavuje nielen mnohohetnosťou, nízkym vekom rodičov pri narodení prvého dieťaťa alebo vysokým podielom narodených mimo manželstva, ktoré sú dokumentované aj v tejto práci. Rodina

² Minimálny vek pre uzavretie manželstva je v SR 18 rokov. Súd môže povoliť sobáš od 16 rokov.

zníženie priemerné veku pri prvom pôrode bolo zaznamenané v obci Sútor (2 roky resp. 9,9%). Zníženie presiahlo 1,5 roka aj v obciach Tuhrina, Žehra, Červenica a Jurské.

V skupine obcí s nízkym životným štandardom majú ženy v 8 obciach priemerný vek pri prvom pôrode nižší ako 20 rokov, pričom len v jednej z nich (Kobeliarovo) je táto hodnota nižšia ako 19 rokov. Na druhej strane 3 obce s najvyšším priemerným vekom pri prvom pôrode (Blažice, Mengusovce, Haligovce) dosahujú hodnotu, ktorá je vyššia ako priemer za SR.

v týchto obciach má iné postavenie, zloženie a funkcie, ako sme bežne zvyknutí na Slovensku. Vo veľkej miere ju možno charakterizovať ako rozšírenú a viacgeneračnú. Partnerské (manželské) spolužitie má tiež svoje špecifické črty, riadi sa viac miestnymi zvyklosťami ako oficiálnymi normami. O špecifickosti partnerských vzťahov vypovedá napr. aj veľmi nízka rozvodovosť v obidvoch skupinách obcí. Kým v SR počas celého sledovaného obdobia pripadlo na 100 sobášov 35 rozvodov, v obciach s nízkym životným štandardom to bolo 13 rozvodov a v obciach s veľmi nízkym životným štandardom len 7 rozvodov, t. j. hodnota 2,7-násobne resp. 5-násobne nižšia.

V skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom bol v druhej polovici sledovaného obdobia podiel narodených mimo manželstva len v jednej obci nižší ako celoslovenský priemer (Doľany). Naopak až v 11 obciach sa rodí viac detí mimo manželstva ako v manželstve. Najvyššie hodnoty v druhej polovici sledovaného obdobia boli v obciach Valkovňa (80%), Vrbnica (78,7%), Sútor (74,5%) a Zbudské Dlhé (72,7%). Napriek dlhodobo veľmi vysokým podielom narodených mimo manželstva sa hodnoty počas sledovaného obdobia znížili len v 11 obciach, pričom pokles sa pohyboval od 2,6% do 45,5% (najviac v obciach Výborná, Prosačov a Olejníkov). V piatich obciach presiahlo zvýšenie podielu narodených mimo manželstva 20 percentuálnych bodov a až v 10 obciach sa podiel narodených mimo manželstva zvýšil o viac ako 30%. Zvýšenie o viac ako 50% bolo zaznamenané v obciach Roztoky, Červenica, Bôrka, Zbudské Dlhé a Sútor.

V skupine obcí s nízkym životným štandardom sa v 15 obciach rodí viac detí mimo manželstva ako v manželstve a 15 obcí sa nachádza pod celoslovenským priemerom. Najvyšší podiel narodených mimo manželstva bol v druhej polovici sledovaného obdobia v obciach Kamenná Poruba (64,9%), Boľany (59,8%), Šíd (59,8%), Hrčeľ (58,4%). Naopak v 3 obciach bol tento podiel nižší ako 10%. Išlo o obce Haligovce, Holumnica a Kružlová. V 11 obciach sa podiel narodených mimo manželstva zvýšil o viac ako 20 percentuálnych bodov a v 10 obciach bolo zvýšenie viac ako 100%. Najväčšie zníženie podielu narodených mimo manželstva bolo v obciach Lenártov a Lesiček.

3.2 Úmrtnosť

Druhú základnú zložku reprodukcie – úmrtnosť – nie je možné vo vybraných skupinách obcí analyzovať tak podrobne ako plodnosť. Veľmi mladá veková štruktúra obyvateľstva v obciach s nízkym aj veľmi nízkym životným štandardom spôsobuje, že

napriek nepriaznivej úmrtnostnej situácii je počet zomrelých veľmi nízky. Malé počty zomrelých neumožňujú diferencovanú analýzu úmrtnosti, preto sa zameriame len na analýzu za celé skupiny obcí a za celé sledované obdobie.

3.2.1 Celková úroveň úmrtnosti

Tab. 3.4 Charakteristiky úmrtnosti v SR a vo vybraných skupinách obcí v období 1993-2002

Územie	Stredná dĺžka života pri narodení		Dojčenská úmrtnosť
	Muži	Ženy	
SR	68,9	77,1	9,3
Veľmi nízky štandard	65,0	72,6	20,3
Nízky štandard	66,2	74,8	17,4

V poslednom období sa na Slovensku prejavuje trend mierneho zlepšenia celkovej úrovne úmrtnosti. Tieto tendencie odrážajú okrem úrovne zdravotného stavu obyvateľstva aj sociálne a ekonomické podmienky života, čo úzko súvisí s úrovňou životného štandardu. V prípade úmrtnosti je vplyv životného štandardu bezprostrednejší ako v prípade plodnosti. Celoslovenské charakteristiky úmrtnosti predstavujú priemery medzi charakteristikami jednotlivých regiónov resp. skupinami obcí s rôznou úrovňou životného štandardu. Obce s veľmi nízkym životným štandardom sa v tomto kontexte prejavujú ako oblasti s výrazne vyššou úmrtnosťou. Obce s nízkym životným štandardom tiež prispievajú k zhoršeniu úmrtnosti v SR, nie však až v takej miere, ako obce s veľmi nízkym životným štandardom.

Zlepšujúci sa trend celkovej úmrtnosti na Slovensku za posledné obdobie možno najlepšie vyjadriť pomocou strednej dĺžky života pri narodení, ktorá v roku 2002 dosiahla u mužov 69,8 roka a u žien 77,6 roka. Tieto hodnoty znamenajú zvýšenie o 1,4 resp. 0,9 roka v porovnaní s rokom 1993.

V období 1993-2002 dosahovala stredná dĺžka života pri narodení v obciach s veľmi nízkym životným štandardom hodnotu 65,0 rokov pre mužov a 72,6 rokov pre ženy. Sú to hodnoty nižšie v porovnaní s hodnotami za celú SR vypočítanými za to isté obdobie. Muži v tejto skupine obcí žijú v priemere o 3,8 rokov kratšie a ženy o 4,5 rokov kratšie ako priemerný obyvateľ SR. V skupine obcí s nízkym životným štandardom je stredná dĺžka života pri narodení u mužov 66,2 roka a u žien 74,8 roka. To znamená vyššiu hodnotu oproti obciam s veľmi nízkym životným štandardom o 1,2 resp. 2,2 roka, ale nižšiu hodnotu v porovnaní s celoslovenskou hodnotou o 2,7 resp. 2,3 roka.

Na Slovensku je relatívne vysoký rozdiel medzi strednou dĺžkou života pri narodení u mužov a u žien. V sledovanom období bol tento rozdiel 8,2 roka. V obidvoch sledovaných skupinách obcí je rozdiel v strednej dĺžke života pri narodení medzi pohlaviami podobný (7,6 roka v obciach s veľmi nízkym životným štandardom a 8,6 roka v obciach s nízkym životným štandardom).

3.2.2 Úmrtnosť podľa veku

Úmrtnosť v sledovaných obciach je vyššia ako celoslovenský priemer v celom vekovom intervale s výnimkou najstarších vekových skupín u mužov (85 a viac rokov). Najväčšie rozdiely sú v detskej úmrtnosti. V obciach s veľmi nízkym životným štandardom bola počas sledovaného obdobia dojčenská úmrtnosť 20,3% a v obciach s nízkym životným štandardom 17,4%, pričom celoslovenský priemer za sledované obdobie bol 9,3%. To znamená, že v obciach s veľmi nízkym životným štandardom pripadá na 1000 živonarodených viac ako dvojnásobok zomrelých do 1 roka v porovnaní s celorepublikovým priemerom. V obciach s nízkym životným štandardom je to zas hodnota o niečo nižšia ako dvojnásobok.

dardom 17,4%, pričom celoslovenský priemer za sledované obdobie bol 9,3%. To znamená, že v obciach s veľmi nízkym životným štandardom pripadá na 1000 živonarodených viac ako dvojnásobok zomrelých do 1 roka v porovnaní s celorepublikovým priemerom. V obciach s nízkym životným štandardom je to zas hodnota o niečo nižšia ako dvojnásobok.

3.2.3 Príčiny smrti

Tab. 3.5 Zomrelí podľa príčiny smrti v SR a vo vybraných skupinách obcí v období 1993-2002 (%)

Príčina smrti	SR		Veľmi nízky štandard		Nízky štandard	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Obehová sústava	49	62	43	56	50	64
Nádory	24	19	21	14	23	15
Dýchacia sústava	6	6	10	11	7	8
Tráviaca sústava	6	4	4	3	5	3
Vonkajšie príčiny	9	3	10	5	7	3
Ostatné	6	6	12	11	8	7

Na Slovensku zomiera v súčasnosti 94% mužov aj žien na 5 najčastejších príčin smrti, na všetky ostatné príčiny pripadá len 6% úmrtí³. Až 73% mužov a 81% žien zomiera na ochorenia obehovej sústavy a nádorové ochorenia. V obciach s nízkym životným štandardom sa štruktúra úmrtí podľa príčiny smrti prakticky nelíši od celoslovenského priemeru. V skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom badať určité rozdiely. Podiel zomrelých na dve najčastejšie príčiny smrti je v porovnaní s celoslovenskou hodno-

tu nižší (u mužov 64%, u žien 70%). Naopak vyšší podiel úmrtí je na ochorenia dýchacej sústavy, vonkajšie príčiny a ostatné príčiny. Konkrétne častejšie sa vyskytujú úmrtia po ochoreniach ako chrípka, zápal priedušiek, zápal pľúc, tuberkulóza, črevné ochorenia, hepatitída a úrazy. Ide všetko o ochorenia, ktoré úzko súvisia s okolitým prostredím, spôsobom života, hygienickými podmienkami, teda životným štandardom.

³ Najčastejšími príčinami smrti na Slovensku sú ochorenia obehovej sústavy, nádory, ochorenia tráviacej sústavy, ochorenia dýchacej sústavy a vonkajšie príčiny.

4. Počet a prírastok obyvateľstva

Tab. 4.1 Počet a prírastok obyvateľstva v SR a vo vybraných skupinách obcí

Územie	Počet obyvateľov		Prírastok	
	1.1.1993	31.12.2002	Abs.	%
SR	5 314 155	5 379 161	65 006	1,2
Veľmi nízky štandard	29 854	39 015	9 161	30,7
Nízky štandard	89 865	101 729	11 864	13,2

Špecifický demografický vývoj v sledovaných obciach (predovšetkým vysoká plodnosť) rozhodujúcou mierou prispel k rozdielnemu vývoju počtu, prírastku a vekovej štruktúry obyvateľstva v porovnaní s ostatnými obcami SR.

Vo vybraných obciach s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom žilo ku koncu roku 2002 zhruba 140 tis. obyvateľov (2,6 % z celkového počtu obyvateľov SR). V skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom žilo 39 tisíc obyvateľov a v obciach s nízkym životným štandardom viac ako 101 tisíc obyvateľov. V porovnaní s rokom 1993 sa počet obyvateľov v týchto obciach zvýšil o 21 tisíc osôb, čo znamená prírastok 17,6%. Za rovnaké obdobie sa počet obyvateľov SR zvýšil 45 tisíc osôb, t.j. len o 1,2%. To znamená, že prírastok obyvateľstva v sledovaných 125 obciach tvoril zhruba tretinu z celkového prírastku obyvateľstva SR. Na všetkých zvyšných viac ako 2700 obcí pripadá 67,7% celkového prírastku obyvateľstva SR. V obciach s veľmi nízkym životným štandardom bol prírastok počtu obyvateľov až 30,7%, v obciach s nízkym životným štandardom zhruba 13%.

Počas celého sledovaného obdobia sa v skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom neznížil počet obyvateľov v žiadnej obci (Tabuľka

4.2). Prírastky počtu obyvateľov sa pohybovali od 8,7% v obci Valkovňa až po 56,1% v obci Lomnička. Len dve obce nemali priemerný ročný prírastok obyvateľstva vyšší ako 1% (okrem už spomínanej obce Valkovňa aj obec Tuhrina). Naopak až 6 obcí dosiahlo priemerný ročný prírastok viac ako 4% (Richnava, Rakúsy, Vtáčkovce, Stráne pod Tatrami, Dolňany a Lomnička).

Aj v skupine obcí s nízkym životným štandardom výrazne prevažovali obce s prírastkom obyvateľstva nad obcami s úbytkom obyvateľstva (Tabuľka 4.3). Za sledované obdobie sa celkový počet obyvateľov znížil len v piatich obciach (Šumiac, Telgárt, Kurov, Bretka a Uzovské Pecklany), pričom len v obci Šumiac dosiahol priemerný ročný úbytok obyvateľstva 1%. V 15 obciach presiahol prírastok obyvateľstva za sledované obdobie 20%. Najvyšší prírastok počtu obyvateľov dosiahla obec Podhorany (59,3%), ďalej nasledujú obce Vítkovce (34,9%), Žehňa (29,8), Čičava (28,7%) a Betlanovce (26,0%). Celkove až 48 obcí dosiahlo priemerný ročný prírastok obyvateľstva nad 1%. Prírastok obyvateľstva v obci Podhorany je dokonca najvyšší zo všetkých 125 sledovaných obcí. To znamená, že prevyšuje prírastok obyvateľstva aj vo všetkých obciach s veľmi nízkym životným štandardom.

5. Vekové zloženie obyvateľstva

Tab. 5.1 Vekové zloženie obyvateľstva v SR a vo vybraných skupinách obcí

Územie	0-14 (%)		15-44 (%)		45-64 (%)		65+ (%)	
	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002
SR	24,1	18,1	46,1	46,5	19,3	23,9	10,5	11,5
Veľmi nízky štandard	37,1	39,0	43,2	43,3	12,5	11,7	7,2	6,0
Nízky štandard	28,5	28,1	43,0	44,6	17,8	17,4	10,7	9,9

Vplyv demografického vývoja na vekové zloženie obyvateľstva je podobný, ako tomu bolo v prípade prírastkov obyvateľstva – situácia v sledovaných skupinách obcí sa od celorepublikového priemeru výrazne odlišuje. Vekové zloženie obyvateľstva SR sa za posledných 10 rokov zmenilo, proces starnutia sa zintenzívnili. V skupine obcí s nízkym životným štandardom sa vekové zloženie obyvateľstva od roku 1993 prakticky nezmenilo, v obciach s veľmi nízkym životným štandardom sme zazname-

nali dokonca mladnutie obyvateľstva, čo je v súčasnosti proces typický len pre obyvateľstvo rozvojových krajín.

Najväčšie rozdiely medzi sledovanými skupinami obcí sú vo vekovej skupine 0 až 14 ročných. V dôsledku klesajúcej pôrodnosti sa podiel detskej zložky obyvateľstva v populácii SR znížil za posledných 10 rokov o 5 percentuálnych bodov a v súčasnosti sa nachádza výrazne pod hranicou 20%. Naopak vysoká pôrodnosť v sledovaných obciach

s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom spôsobila, že počet aj podiel detskej zložky obyvateľstva sa v tejto skupine obcí neznižuje, v obciach s veľmi nízkym životným štandardom dokonca rastie. V obciach s veľmi nízkym životným štandardom sa podiel detskej zložky obyvateľstva zvýšil z 37,1% v roku 1993 na 39% v roku 2002, čo znamená dvojnásobnú hodnotu v porovnaní so súčasnou hodnotou za SR. V obciach s nízkym životným štandardom zastúpenie detskej zložky stagnuje na úrovni 28% (o 55% viac ako hodnota za SR).

Najstabilnejší vývoj vykazuje obyvateľstvo v reprodukčnom veku (15 až 44 rokov). Rozdiely v percentuálnom zastúpení medzi jednotlivými sledovanými skupinami obcí nie sú významné a vývoj za posledných 10 rokov je prakticky konštantný.

V populácii SR dosahuje najväčšie prírastky obyvateľstvo v aktívnom poreprodukčnom veku (45-64 rokov). V tomto veku sa totiž v súčasnosti nachádzajú silné populačné ročníky narodené v 50. rokoch minulého storočia. V obidvoch sledovaných skupinách obcí sa však podiel obyvateľov v tejto vekovej skupine miere znížil. Je to predovšetkým dôsledok

nepriaznivého vývoja úmrtnosti vo veku nad 50 rokov.

Vysoká úmrtnosť a početná detská populácia v obciach s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom majú za následok nízky počet a podiel obyvateľov v staršom veku. Kým v SR podiel obyvateľov vo veku nad 65 rokov dosahuje v súčasnosti 11,5% a táto hodnota sa neustále zvyšuje, v obciach s nízkym a veľmi nízkym životným štandardom dosahuje len 9,9% resp. 6% a tieto hodnoty sa za posledných 10 rokov znížili o 7,5% resp. 15,5%.

Rozdielne vekové zloženie obyvateľstva sa prejavuje v rozdielnych hodnotách priemerného veku obyvateľstva a indexu starnutia obyvateľstva. Za posledných 10 rokov sa priemerný vek obyvateľstva SR zvýšil o 2,7 roka (8,0%). V obciach s nízkym životným štandardom sa za posledných 10 rokov prakticky nezmenil a ku koncu roku 2002 dosahoval hodnotu zhruba o 5 rokov nižšiu ako je priemer za SR. Priemerný vek v obciach s veľmi nízkym životným štandardom je zhruba o 11 rokov nižší v porovnaní s hodnotou za SR a za posledných 10 rokov sa znížil zhruba o 1 rok (3,4%).

Tab. 5.2 Charakteristiky vekového zloženia obyvateľstva v SR a vo vybraných skupinách obcí

Územie	Index starnutia		Priemerný vek	
	1993	2002	1993	2002
SR	43,8	63,2	33,8	36,5
Veľmi nízky štandard	19,5	15,3	26,6	25,7
Nízky štandard	37,7	35,4	32,1	31,9

V skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom sa v období 1993-2002 priemerný vek obyvateľstva zvýšil len v 8 obciach. Najväčšie zvýšenie (v rozpätí od 0,6 do 0,8 roka) bolo zaznamenané v obciach Stráne pod Tatrami, Tuhrina, Výborná a Červenica). V ostatných obciach sa priemerný vek obyvateľstva znížil, v šiestich obciach išlo o výrazné zníženie, ktoré sa pohybovalo v rozpätí od 4 do 7 rokov (Bôrka, Roztoky, Prosačov, Valkovňa, Olejníkov, Rankovce). Len v 5 obciach presiahol priemerný vek obyvateľstva hodnotu 30 rokov. V roku 2002 bol najvyšší priemerný vek obyvateľstva v obciach Závadka (34,5 roka), Valkovňa (33,3 roka) a Roztoky (31,9 roka). Najnižší priemerný vek obyvateľstva bol počas celého sledovaného obdobia v obci Lomnička, v ktorej ako jedinej dosiahol extrémne nízku hodnotu pod 20 rokov. Okrem obce Lomnička ešte v ďalších 10 obciach bol priemerný vek obyvateľstva v roku 2002 nižší ako 25 rokov. Rozdiel v priemernom veku obyvateľstva medzi obcou s najvyššou a najnižšou hodnotou bol v skupine obcí s veľmi nízkym životným štandardom 16 rokov (Lomnička 18,5, Závadka 34,5).

V obciach s nízkym životným štandardom žije relatívne mladé obyvateľstvo, rozdiely oproti celorepublikovému priemeru však nie sú tak výrazné, ako v prípade obcí s veľmi nízkym životným štandardom. Počas sledovaného obdobia sa priemerný vek obyvateľstva zvýšil v 33 obciach, v štyroch sa ne-

zmenil a vo zvyšných 52 sa znížil. Zmeny v priemernom veku neboli väčšinou výrazné. Len v 22 obciach presiahli 5%. Zvýšenie sa pohybovalo od 0,1 roka v obciach Ihľany, Šíd a Šarišská Poruba až po 2,8 roka v obci Kráľovce. Ďalšími obcami s významnejším zvýšením priemerného veku obyvateľstva boli obce Chrast nad Hornádom (1,8 roka), Veľká Lomnica (1,5 roka) a Mengusovce (1,5 roka). Vo väčšine obcí sa priemerný vek obyvateľstva znížil, aj keď v 18 prípadoch išlo o zníženie nepatrné (do 2%). V 4 obciach presiahlo zníženie priemerného veku obyvateľstva 10% (Nižný Slavkov, Drahňov, Rejdová a Frička), vždy však išlo o zníženie menej ako 5 rokov. V roku 2002 malo 20 obcí s nízkym životným štandardom priemerný vek obyvateľstva nižší ako 30 rokov. S odstupom najnižší priemerný vek obyvateľstva bol v obciach Podhorany (21,4 rokov), ďalej nasledovali obce Žehňa (26,1 rokov), Rokycany (26,9 rokov), Krížová Ves (27,7 rokov) a Vítkovce (27,8 rokov). Sedem obcí v tejto skupine malo v roku 2002 priemerný vek obyvateľstva vyšší ako bol celorepublikový priemer. Ide o obce Úbrež, Veľké Trakany, Šumiac, Točnica, Dvorníky-Včeláre, Tichý Potok a Malé Trakany. Rozdiel v priemernom veku obyvateľstva medzi obcou s najvyššou a najnižšou hodnotou bol v skupine obcí s nízkym životným štandardom 18,1 rokov (Podhorany 21,4, Úbrež 39,5).

Obdobne ako priemerný vek sa vyvíja aj index starnutia. V SR sa index starnutia od roku 1993

zvýšil o 44,3%, v obciach s veľmi nízkym životným štandardom sa znížil o 21,5% a v obciach s nízkym životným štandardom sme zaznamenali zníženie o 6,1%. Kým na Slovensku pripadlo v roku 2002 v priemere 63 obyvateľov vo veku nad 65 rokov na 100 obyvateľov vo veku do 15 rokov, v obciach s veľmi nízkym životným štandardom to bolo len 15 obyvateľov a v obciach s nízkym životným štandardom 35 obyvateľov. To znamená, že v obciach s veľmi nízkym životným štandardom nadobúda index starnutia ani nie štvrtinovú hodnotu v porovnaní s hodnotou za SR a v obciach s nízkym životným štandardom o niečo viac ako polovičnú.

V skupine obcí s veľmi nízkym štandardom sa index starnutia zvýšil počas sledovaného obdobia len v 3 obciach (Červenica 34,6%, Markušovce 12,0%, Rakúsy 2,2%). V ostatných obciach sa index starnutia obyvateľstva znížil v rozpätí od 2,3% (Tuhrina) až po 61,1% (Bôrka). Len v dvoch obciach (Závadka a Valkovňa) dosiahol v roku 2002 index starnutia hodnotu vyššiu ako 50. Naopak až 7 obcí má hodnotu indexu starnutia nižšiu ako 10, to znamená, že na 100 detí vo veku do 15 rokov pripadá menej ako 10 obyvateľov vo veku nad 65 rokov. Extrémne nízke hodnoty indexu starnutia sú hlavne v obciach Lomnička (2,6) a Stráne pod Tatrami (4,8).

Počas sledovaného obdobia sa index starnutia zvýšil v 38 obciach s nízkym životným štandar-

dom. Zvýšenie sa pohybovalo v rozpätí od 3,6% v obci Čoltovo až po 48,7% v obci Veľké Trakany. Viac ako 30% zvýšenie indexu starnutia bolo zaznamenané v 4 obciach. Okrem obce Veľké Trakany ešte Chrast nad Hornádom (37,9%), Veľká Lomnica (36,3%), Kružlová (30,6%). Zníženie indexu starnutia sa v niektorých obciach priblížilo hodnote 50%. Najviac sa znížil index starnutia v obciach Roštár (49,5%), Drahňov (44,2%), Žehňa (41,0%), Blažice (40,5%), Nižný Slavkov (40,3). Celkove až v 15 obciach presiahlo zníženie indexu starnutia hodnotu 25%. V roku 2002 len v 2 obciach presiahol index starnutia hodnotu 100, to znamená, že počet obyvateľov vo veku 65 a viac rokov bol vyšší ako počet obyvateľov vo veku 0-14 rokov. Ide o obce Úbrež a Veľké Trakany. V ostatných obciach prevažuje detská zložka obyvateľstva nad starším obyvateľstvom. Aj v tejto skupine obcí sa nachádza obec s extrémne nízkym indexom starnutia (Podhorany), kde na 100 obyvateľov vo veku 0-14 rokov pripadá len 5 obyvateľov vo veku 65 a viac rokov. Päť obcí má index starnutia nižší ako 20%. Okrem obce Podhorany sú to obce Vítkovce, Huncovce, Rokycany a Žehňa. Do skupiny s veľmi nízkym indexom starnutia možno celkovo zaradiť 26 obcí, v ktorých podiel obyvateľstva vo veku nad 65 rokov nedosahuje ani 30% detskej populácie.

6. Reprodukčné správanie rómskeho obyvateľstva v závislosti od stupňa integrácie

O počte Rómov a ich reprodukčnom správaní existuje na Slovensku viacero odhadov, ktoré sa nie vždy zakladajú na reálnych predpokladoch. Navyše vo väčšine prípadov ide o údaje za celé rómske obyvateľstvo (bez zohľadnenia stupňa integrácie), čo znižuje využiteľnosť získaných výsledkov. Preto sa pokúsime o spresnenie demografických odhadov týkajúcich sa rómskeho etnika a to hlavne zohľadnením stupňa spoločenskej integrácie ako najvýznamnejšieho diferenciacného faktora.

Na Slovensku žije v súčasnosti podľa reálnych odhadov zhruba 400 tisíc Rómov, čo predstavuje približne 7% z celkového počtu obyvateľov. Slovenská republika patrí medzi krajiny s najvyšším podielom rómskeho obyvateľstva v Európe. Po slovenskom a maďarskom obyvateľstve ide o tretiu najpočetnejšiu etnickú skupinu obyvateľstva na Slovensku, ktorá sa však vyvíja najdynamickejšie. Rómovia žijú rozptýlene po celom území SR, najväčšia koncentrácia rómskeho obyvateľstva je na juhu stredného Slovenska a na východnom Slovensku. Je všeobecne známe, že rómske obyvateľstvo sa líši od nerómskeho svojim spôsobom života, životnou a vzdelanostnou úrovňou ako aj reprodukčným správaním. Na druhej strane Rómovia zďaleka nie sú homogénnou skupinou. Stále významnejším diferenciacným faktorom sa stáva stupeň integrácie resp. segregácie.

Na základe spoločenskej integrácie je možné rozdeliť Rómov žijúcich na Slovensku do troch základných skupín – integrovaní, čiastočne integrovaní a neintegrovaní. Z hľadiska reprodukcie integrovaná časť rómskeho etnika prevzala do značnej miery reprodukčné správanie majoritného obyvateľstva a jej reprodukčné charakteristiky sa výraznejšie nelíšia od nerómskeho obyvateľstva žijúceho v príslušnom regióne. Neintegrovaná časť rómskeho obyvateľstva žije oddelene od nerómskeho - buď v oddelenej časti obce alebo častejšie v samostatnej rómskej osade. Vplyv okolia na túto skupinu Rómov je veľmi obmedzený. Reprodukčné správanie sa často riadi vlastnými pravidlami založenými na tradíciách a miestnych zvyklostiach, ktoré sa v mnohom líšia od noriem, ktorými sa riadi majoritná spoločnosť. Predpokladáme, že reprodukčné správanie neintegrovanej skupiny rómskeho obyvateľstva pomerne dobre charakterizuje reprodukčné správanie obyvateľstva v obciach s veľmi nízkym životným štandardom. Reprodukčné správanie čiastočne integrovaných Rómov možno zasa charakterizovať pomocou reprodukčného správania obyvateľstva v skupine obcí s nízkym životným štandardom s miernym posunom smerom k obciam s veľmi nízkym životným štandardom. V tejto skupine obcí žije rómske obyvateľstvo v menšej izolácii

a vzájomné pôsobenie medzi rómskym a nerómskym obyvateľstvom je intenzívnejšie⁴.

Keďže integrovane žijúci Rómovia sa spôsobom života ani reprodukčným správaním výraznejšie neodlišujú od nerómskeho obyvateľstva, sú práve informácie o čiastočne integrovaných a neintegrovateľných Rómoch dôležité, nakoľko práve s týmito dvomi skupinami sa spájajú viaceré špecifiká a mnohé problémy.

Aj keď je rómska populácia heterogénna a k jednotlivým skupinám treba pristupovať diferencovane, pre úplnosť sa pokúsime odvodiť aj údaje za celú rómsku populáciu. Podľa odhadov asi polovicu Rómov žijúcich na Slovensku možno označiť ako čiastočne integrovaných, 30% ako neintegrovateľných a 20% ako plne integrovaných do spoločnosti. Keď zohľadníme odhadovanú početnosť jednotlivých skupín rómskeho obyvateľstva, priemerné hodnoty za rómske obyvateľstvo ako celok sa budú pohybovať v blízkosti hodnôt za jeho čiastočne integrovanú časť.

⁴ Dá sa predpokladať, že hodnoty úmrtnosti a pôrodnosti v skúmaných skupinách obcí sú čiastočne skreslené nerómskou populáciou, ktorá v nich žije. To znamená, že hodnoty plodnosti a úmrtnosti rómskeho obyvateľstva sú o niečo vyššie ako hodnoty vypočítané za všetko obyvateľstvo v obciach. Platí to viac pre obce s nízkym životným štandardom, nakoľko v obciach s veľmi nízkym životným štandardom tvoria Rómovia veľkú väčšinu obyvateľstva.

Tab. 6.1 Odhad reprodukčných charakteristík rómskeho obyvateľstva v roku 2002

Rómske obyvateľstvo	Úhrnná plodnosť	Priemerný vek pri 1. pôrode	Narodení mimo manželstva (%)	Stredná dĺžka života pri narodení		Dojčenská úmrtnosť
				muži	ženy	
Spolu	3,1	21,1	37,4	66,5	74,5	16,6
Integrovaní	1,3	24,0	19,0	69,0	77,5	9,0
Čiastočne integrovaní	3,0	20,8	44,0	66,0	74,5	17,5
Neintegrovaní	4,6	19,6	38,5	65,5	73,0	20,0

Tab. 6.2 Odhad počtu a vekového zloženia rómskeho obyvateľstva v roku 2002

Rómske obyvateľstvo	Spolu	Veková skupina (%)				Index starutia
		0-14	15-44	45-64	65+	
Spolu	390 000	30,5	44,5	16,4	8,6	28,2
Integrovaní	78 000	18,1	46,5	23,9	11,5	63,5
Čiastočne integrovaní	195 000	30,3	44,4	16,2	9,1	30,0
Neintegrovaní	117 000	39,0	43,3	11,7	6,0	15,4

To, že reprodukčné správanie rómskeho a nerómskeho obyvateľstva je rozdielne, je všeobecne známa skutočnosť. Čo však stojí za pozornosť, je rozsah tejto odlišnosti pri zohľadnení heterogénosti rómskej populácie. Tým, že chýbajú hodnotnejšie a podrobnejšie informácie tohto typu, vzniká priestor na najrôznejšie konštrukcie, ktoré môžu citlivý problém spoluzitia Rómov a nerómov ešte viac skomplikovať. Ďalej nám pôjde o potvrdenie alebo vyvrátenie všeobecne uznávaných ale málo podložených hypotéz o reprodukčnom správaní rómskeho obyvateľstva. Nebudeme sa venovať vysvetľovaniu príčin, zameriame sa na presnejšiu kvantifikáciu jednotlivých tvrdení obsiahnutých v hypotézach. Za najčastejšie hypotézy, ktorými sa budeme ďalej zaoberať, považujeme nasledovné:

1. Plodnosť rómskeho obyvateľstva je niekoľkonásobne vyššia ako plodnosť nerómskeho obyvateľstva.
2. Úmrtnosť rómskeho obyvateľstva je podstatne vyššia ako nerómskeho. Rómovia žijú v priemere o 10 rokov kratšie.
3. Vysoké prírastky rómskeho obyvateľstva spôsobujú výrazné zvyšovanie podielu Rómov na celkovom počte obyvateľov SR.

Ad. 1

Rómskej plodnosti sa venuje veľa priestoru v odborných aj laických diskusiách. Práve pri hodnotení plodnosti sa najviac prejavuje, že sa nerozlišuje medzi jednotlivými skupinami Rómov a rómske obyvateľstvo je často stotožňované s obyvateľstvom žijúcim v rómskych osadách. Je nepochybné, že rómska plodnosť je vyššia ako plodnosť nerómskeho obyvateľstva. Keď berieme rómsku populáciu ako celok, je v súčasnosti asi 2,5 násobná v porovnaní s celoslovenskou hodnotou. V SR pripadá v súčasnosti na jednu ženu v reprodukčnom veku asi 1,2 detí, v rómskej populácii zhruba 3 deti. V rómskych osadách je plod-

nosť ešte vyššia, tu pripadá na 1 ženu v priemere 4,6 detí, čo je hodnota skoro 4-násobná v porovnaní s celoslovenským priemerom.

Rozdielny je aj vývoj priemerného veku pri prvom pôrode u rómskeho a nerómskeho obyvateľstva. U Rómov sa dlhodobo udržiavajú nízke hodnoty, v SR sa priemerný vek pri prvom pôrode postupne zvyšuje. V súčasnosti je rozdiel asi 3,5 roka keď berieme do úvahy celú rómsku populáciu. Keď berieme do úvahy len neintegrované rómske obyvateľstvo, tak je rozdiel až približne 5 rokov.

Najväčšie rozdiely pri skúmaní rómskej plodnosti zisťujeme v počte detí narodených mimo manželstva. Kým v SR sa podiel narodených mimo manželstva zvyšuje a v súčasnosti presiahol hranicu 20%, v rómskej populácii je dlhodobo vysoký a v súčasnosti sa blíži ku 40%. V rómskych osadách sa mimo manželstva rodí viac ako 40% detí, čo je zhruba 2-násobná hodnota v porovnaní s celoslovenskou hodnotou.

Ad. 2

Rozdiel v strednej dĺžke života pri narodení vychádza podľa našich prepočtov „len“ zhruba 2,5 roka v neprospech Rómov a to pre obidve pohlavia. U neintegrovannej časti rómskej populácie je rozdiel zhruba o ½ roka väčší, t.j. dosahuje hodnotu 3 roky. To znamená, že rozdiel v rómskej a nerómskej úmrtnosti by nemusel byť tak výrazný, ako sa zvykne uvádzať (10 rokov v strednej dĺžke života pri narodení).

Najmenej priaznivá je situácia v detskej úmrtnosti, kde je rozdiel medzi rómskou a nerómskou úmrtnosťou najvýraznejší. Aj tu sa však rozdiely oproti minulosti znížili. Podľa nášho odhadu je rómska dojčenská úmrtnosť zhruba 1,8-násobná v porovnaní s hodnotou za SR resp. 2,2-násobná ak berieme do úvahy len neintegrovanú časť rómskeho etnika.

Ad. 3

V dôsledku rozdielneho demografického správania sú prírastky rómskeho obyvateľstva vyššie ako prírastky nerómskeho obyvateľstva. Rómska reprodukcia sa spomaľuje, preto aj prírastky obyvateľstva sa budú znižovať a v priebehu 30 rokov by nemal byť výraznejší rozdiel vo vývoji rómskeho a neróm-

skeho obyvateľstva. Predpokladá sa, že po roku 2025 budú Rómovia tvoriť zhruba 10% obyvateľstva SR. Ani v prípade, že by súčasné rozdiely v reprodukcii zostali zachované, neboli by prírastky rómskeho obyvateľstva tak výrazné, aby sa dalo hovoriť o populačnej explózii Rómov na Slovensku.

7. Záver

Keď porovnáme reprodukčné charakteristiky za jednotlivé skupiny rómskeho obyvateľstva, je zrejmé, že stupeň integrácie je významným diferenciačným faktorom. Rozdiely v reprodukčnom správaní medzi jednotlivými skupinami rómskeho obyvateľstva sú významné, rovnako ako rozdiely vo vekovom zložení obyvateľstva z nich vyplývajúce. Preto je vždy vhodné uviesť o akej rómskej populácii hovoríme. Či máme na mysli 120 tisíc segregovane žijúcich Rómov so 4,5-násobnou plodnosťou a o 3 roky kratšou nádejou na dožitie alebo 80 tisíc integrované žijúcich Rómov, ktorých reprodukčné správanie sa výraznejšie nelíši od nerómskeho obyvateľstva alebo hovoríme o celej rómskej populácii v SR (zhruba 400 tisíc osôb), ktorá má 2,5-násobnú plodnosť a v priemere sa dožíva o 2,5 rokov menej ako priemerný obyvateľ SR.

Vnímanie rozdielov medzi jednotlivými skupinami rómskeho etnika sa netýka len oblasti reprodukcie. Rómska populácia je po väčšine stránok natoľko heterogénna, že by sa pri riešení bežných spoločenských problémov nemalo o nej ako o jednom celku vôbec uvažovať. Takýto selektívny pohľad má napríklad svoje opodstatnenie aj pri zvažovaní opatrení a pomoci v prospech rómskeho etnika.

Vývoj integrácie do budúcnosti bude rozhodujúci pre ďalší demografický vývoj rómskeho obyvateľstva. Určite tu zohrá svoju úlohu aj európska integ-

rácia. Vyrovnávanie regionálnych rozdielov a rozvoj výrazne zaostávajúcich regiónov patrí medzi hlavné priority Európskej únie. Na Slovensku nie je tento problém možné riešiť bez zohľadnenia situácie rómskeho obyvateľstva.

Rozhodujúcim kritériom pre budúci demografický vývoj rómskeho obyvateľstva bude intenzita integračných procesov. Pri očakávanom pokračovaní integrácie sa očakáva zblížovanie medzi reprodukčným správaním Rómov a nerómov. V praxi to bude znamenať, že Rómovia budú stále vo väčšej miere preberať reprodukčné a rodinné správanie majoritnej spoločnosti.

Je otázkou, či toto je tá žiaduca cesta. Či by sa majoritná spoločnosť nemala viac inšpirovať rómskym prístupom k rodine a k deťom a či by sa reprodukčné charakteristiky rómskeho a nerómskeho obyvateľstva nemali stretnúť niekde na pol ceste. Nerómskemu obyvateľstvu chýba väčšie zánietenie pre rodinu a deti, Rómom zas viac zodpovednosti pri realizácii svojich reprodukčných zámerov. Možno práve spojenie bezprostredného rómskeho vzťahu k viacdetej rodine a nerómskej zodpovednosti za životnú úroveň rodiny by bol vhodný reprodukčný model pre budúcnosť.

Literatúra

- Bačová, V.: Typológia rómskych rodín na Slovensku, Sociológia, 1990, č.4.
- Cigánske obyvateľstvo SSR. Bratislava, Slovenský štatistický úrad, 1984.
- Davidová, E.: Cesty Romů – Romano Drom 1945-1990. Olomouc, Univerzita Palackého, 1995.
- Dubayová, M.: Rómska rodina na Slovensku: Pokus o kultúrnoantropologickú reflexiu. Slovensky národopis, 1994, č.2, s.129-138.
- Džambazovič R.: Premeny rómskej rodiny. Prešov, Filozofická fakulta PU, 2001.
- Džambazovič, R., Jurásková, M.: Sociálne vylúčenie Rómov na Slovensku. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Horváthová, E.: Cigáni na Slovensku. Bratislava, Slovenská akadémia vied, 1964.
- Informácia o realizácii bytovej politiky Rómov z najviac zaostalých rómskych komunít. Bratislava, Úrad vlády SR, 2002.
- Informačný systém MOŠ-MIS. Bratislava, Štatistický úrad SR.
- Jurová, A.: Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945. Bratislava, Goldpress, 1993.
- Jurová, A.: Problémy Rómov v regióne východného Slovenska v minulosti a súčasnosti. Romano fil, 1998, č.309, s.10 - 11.
- Kalibová, K.: Prognóza rómskej populácie v ČSFR do roku 2005. Demografie, 1990, č.3, s.219-223.
- Kalibová, K.: Demografické charakteristiky rómskej populácie v Česko-Slovensku. Praha, Přírodovědecká fakulta UK, 1991.
- Kalibová, K.: Charakteristika úmrtnostních poměrů rómskej populácie v ČSSR. Demografie, 1999, č.3, s. 239-249.
- Kompaníková, S., Šebesta, M.: Životné stratégie Rómov. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Komplexný rozvojový program v rómskych osadách. Bratislava, Úrad vlády SR, 2001.
- Kumanová, Z., Džambazovič, R.: Rómska rodina: rozhranie medzi tradicionalizmom a modernitou. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Liegeois, J-P.: Rómovia, Cigáni, kočovníci. Bratislava, Academia Istropolitana, 1995.
- Loran, T.: Sociálna politika a zamestnanosť Rómov. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Mann, A.B.: Rómsky dejepis. Bratislava, Kaligram, 2000.
- Mann, A.B.: Rómovia na Slovensku. www.inforoma.sk.
- Mušinka, A.: Bývanie Rómov. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Pilát, J.: Decentralizácia a jej potenciálny vplyv na situáciu Rómov. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Radičová, I.: Hic Sunt Romales, Bratislava, S.P.A.C.E., 2001.
- Radičová, I.: Rómovia na prahu transformácie. In: Vašečka, M. (ed.): Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava, IVO, 2002.
- Romové v České republice. Praha, Socioklub, 1999.
- Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001. Bratislava, Štatistický úrad SR.
- Srb, V.: Kolik je Cikánů-Romů v Československu? Demografie, 1979, č.4, s. 321-324.
- Srb, V.: Změny v reprodukci československých Romů. Demografie, 1988, č.4, s. 305-309.
- Stratégia vlády SR na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a súbor opatrení na jej realizáciu. Bratislava, Úrad vlády SR, 1999.
- Stav a pohyb obyvateľstva v Slovenskej republike (1993-2002). Bratislava, Štatistický úrad SR.
- Vaňo, B.: Demografická charakteristika rómskej populácie na Slovensku. Bratislava, INFOSTAT, 2001.
- Vaňo, B. (ed.): Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050. Bratislava, INFOSTAT, 2002.
- Vaňo, B.: Prognóza vývoja rómskeho obyvateľstva v SR do roku 2025. Bratislava, INFOSTAT, 2002.
- Vašečka, I.: Spôsoby integrácie Rómov v minulosti a v súčasnosti, Sociológia, 2001, č.5.
- Vládna politika a Rómovia 1948-2002. Bratislava, Úrad vlády SR, 2003.
- Základné informácie o problémoch rómskej menšiny. Bratislava, Úrad vlády SR, 2001.
- Základné tézy koncepcie politiky vlády SR v integrácii rómskych komunít. Bratislava, Úrad vlády SR, 2003.
- Zoznam obcí SR na území ktorých sa nachádzajú rómske osady. Bratislava, Úrad vlády SR, 2001.
- Zoznam obcí, v ktorých občania SR, rómskej národnosti tvoria najmenej 20% obyvateľstva v zmysle výsledkov SODB 2001, Bratislava, Úrad vlády SR, 2002.

Tabuľková príloha

Tab. 2.1 Zoznam obcí s veľmi nízkym životným štandardom

Obec	Okres	Počet obyvateľov	Byty 4. kategórie (%)	Verejný vodovod	Verejná kanalizácia	Rozvodná sieť plynu	Bezprašné miestne komunikácie (km)
Valkovňa	Brezno	325	53,9	áno	nie	nie	3,7
Káloša	Veľký Krtíš	652	58,2	nie	nie	áno	3,0
Sútor	Veľký Krtíš	403	68,5	nie	nie	nie	0,7
Cigeľka	Bardejov	455	67,7	áno	nie	nie	3,8
Zbudské Dlhé	Humenné	571	59,5	nie	nie	áno	0,8
Boliarov	Košice-okolie	597	55,5	nie	nie	nie	5,0
Kecerovce	Košice-okolie	2 415	87,3	nie	nie	nie	2,6
Rankovce	Košice-okolie	572	69,9	nie	nie	nie	1,2
Vtáčkovce	Košice-okolie	769	85,0	nie	nie	nie	0,7
Vrbnica	Michalovce	776	55,7	áno	nie	áno	4,6
Jurské	Kežmarok	798	94,3	nie	nie	áno	0,0
Rakúsy	Kežmarok	1 998	62,6	áno	nie	áno	0,0
Stráne pod Tatrami	Kežmarok	1 208	81,3	áno	nie	áno	4,1
Výborná	Kežmarok	875	59,4	nie	nie	áno	2,2
Červenica	Prešov	697	58,1	nie	nie	nie	2,5
Chminianske Jakubovany	Prešov	1 498	73,3	nie	nie	nie	1,3
Jarovnice	Sabinov	4 274	68,7	nie	nie	áno	6,6
Malý Slivník	Prešov	671	58,6	nie	nie	áno	1,0
Mirkovce	Prešov	966	61,2	áno	nie	áno	2,7
Olejníkov	Sabinov	354	56,8	nie	nie	nie	0,0
Ostrovany	Sabinov	1 524	51,4	nie	nie	áno	2,2
Svinia	Prešov	1 359	53,3	nie	nie	áno	3,0
Tuhrina	Prešov	415	50,1	áno	nie	áno	3,5
Varhaňovce	Prešov	1 036	57,0	áno	nie	áno	1,3
Bôrka	Rožňava	455	61,0	áno	nie	nie	1,1
Rozložná	Rožňava	195	51,8	áno	nie	nie	2,5
Arnutovce	Spišská Nová Ves	569	56,6	nie	nie	áno	1,9
Bystrany	Spišská Nová Ves	2 600	67,4	nie	nie	áno	1,5
Doľany	Levoča	402	59,7	áno	nie	áno	4,0
Závadka	Gelnica	606	56,3	nie	nie	áno	3,0
Žehra	Spišská Nová Ves	1 597	70,8	áno	áno	áno	0,7
Lomnička	Stará Lubovňa	1 639	80,7	áno	nie	nie	1,0
Roztoky	Svidník	295	55,4	nie	nie	nie	1,0
Prosačov	Vranov nad Topľou	184	55,7	nie	nie	áno	2,0
Markušovce	Spišská Nová Ves	3 318	52,4	áno	nie	áno	7,0
Richnava	Gelnica	1 947	64,1	nie	nie	áno	4,6

Tab. 2.2 Zoznam obcí s nízkym životným štandardom

Obec	Okres	Počet oby- vateľov	Byty 4. kategórie (%)	Verejný vodovod	Verejná kanalizácia	Rozvodná sieť plynu	Bezprašné miestne komunikácie (km)
Šumiac	Brezno	1 450	37,1	áno	nie	nie	13,0
Telgárt	Brezno	1 529	33,4	áno	nie	nie	12,3
Čakanovce	Lučenec	949	36,8	nie	nie	áno	3,8
Rapovce	Lučenec	934	28,2	áno	nie	áno	9,0
Šíd	Lučenec	1 156	28,0	áno	nie	áno	2,9
Točnica	Lučenec	317	26,3	áno	nie	áno	1,8
Bretka	Rožňava	355	40,7	áno	nie	áno	3,2
Držkovce	Rimavská Sobota	518	29,0	áno	nie	nie	1,1
Litava	Krupina	810	26,2	áno	nie	nie	3,9
Frička	Bardejov	248	46,2	áno	nie	nie	1,2
Kurov	Bardejov	545	26,0	áno	nie	nie	2,5
Lascov	Bardejov	525	26,4	nie	nie	áno	0,2
Lenártov	Bardejov	951	41,0	áno	nie	nie	1,8
Lukov	Bardejov	576	40,7	áno	nie	nie	2,0
Nižný Tvarožec	Bardejov	461	31,1	áno	nie	nie	1,4
Snakov	Bardejov	645	30,7	áno	nie	nie	1,9
Zborov	Bardejov	2 769	26,1	áno	nie	áno	8,4
Blažice	Košice okolie	484	27,2	nie	nie	áno	2,3
Jasov	Košice okolie	2 753	36,2	áno	nie	áno	14,5
Kráľovce	Košice okolie	1 041	30,5	áno	nie	áno	2,5
Nižný Láneč	Košice okolie	416	35,3	nie	nie	áno	0,8
Nováčany	Košice okolie	671	30,4	nie	nie	áno	3,0
Opiná	Košice okolie	177	30,8	nie	nie	nie	2,0
Veľká Ida	Košice okolie	2 901	39,1	áno	nie	áno	16,7
Laškovce	Michalovce	516	31,3	áno	nie	áno	2,7
Úbrež	Sobrance	650	28,1	nie	nie	áno	3,4
Holumnica	Kežmarok	779	28,7	áno	áno	áno	0,7
Hranovnica	Poprad	2 481	27,5	áno	áno	áno	7,5
Huncovce	Kežmarok	2 349	28,5	áno	áno	áno	6,1
Ihlany	Kežmarok	1 274	40,5	áno	áno	áno	2,7
Jánovce	Poprad	1 144	34,4	áno	áno	áno	2,9
Krížová Ves	Kežmarok	1 651	33,5	áno	áno	áno	2,4
Mengusovce	Poprad	580	30,7	áno	áno	áno	2,8
Podhorany	Kežmarok	1 489	43,4	nie	nie	áno	1,5
Spišský Štiavnik	Poprad	2 097	34,8	áno	nie	áno	3,4
Toporec	Kežmarok	1 652	32,9	áno	nie	áno	4,1
Veľká Lomnica	Kežmarok	3 665	33,0	áno	áno	áno	10,5
Vydrník	Poprad	944	46,0	nie	áno	áno	1,8
Abranovce	Prešov	540	29,4	nie	nie	áno	1,5
Hermanovce	Prešov	1 502	32,2	áno	nie	áno	8,6
Kendice	Prešov	1 629	26,2	áno	áno	áno	4,6
Lesíček	Prešov	283	34,6	áno	nie	áno	2,5
Nižný Slavkov	Sabinov	804	26,5	áno	nie	nie	2,2
Rokycany	Prešov	751	46,0	nie	nie	nie	3,1
Šarišská Poruba	Prešov	405	33,8	áno	nie	áno	1,0

Tab. 2.2 Zoznam obcí s nízkym životným štandardom (pokračovanie)

Obec	Okres	Počet obyvatel'ov	Byty 4. kategórie (%)	Verejný vodovod	Verejná kanalizácia	Rozvodná sieť plynu	Bezprašné miestne komunikácie (km)
Terňa	Prešov	1 054	25,2	áno	áno	áno	3,8
Tichý Potok	Sabinov	395	35,1	áno	nie	nie	1,4
Uzovské Peklany	Sabinov	378	29,6	nie	nie	áno	0,5
Žehňa	Prešov	832	47,8	áno	nie	áno	3,8
Čoltovo	Rožňava	474	35,4	nie	nie	áno	5,1
Hucín	Rimavská Sobota	783	38,5	áno	nie	áno	0,8
Kobeliarovo	Rožňava	439	38,5	áno	nie	nie	2,5
Krásnohorské Podhradie	Rožňava	2 437	36,1	áno	nie	áno	6,2
Rejdová	Rožňava	738	29,9	áno	nie	áno	4,5
Roštár	Rožňava	534	39,0	áno	nie	nie	3,5
Betlanovce	Spišská Nová Ves	635	35,6	nie	nie	áno	1,0
Dlhé Stráže	Levoča	506	26,1	áno	nie	nie	4,5
Haligovce	Stará Ľubovňa	687	38,2	nie	nie	nie	4,0
Jakubany	Stará Ľubovňa	2 420	31,7	áno	nie	áno	7,4
Kyjov	Stará Ľubovňa	768	30,4	nie	nie	áno	2,3
Šarišské Jastrabie	Stará Ľubovňa	1 141	34,6	áno	nie	áno	6,0
Kružlová	Svidník	549	25,8	áno	nie	áno	3,7
Bačkov	Trebišov	621	35,9	áno	nie	áno	2,9
Boľany	Trebišov	1 215	29,0	áno	nie	áno	6,0
Drahňov	Michalovce	1 100	47,5	áno	nie	áno	3,1
Hrčeľ	Trebišov	812	44,6	áno	nie	áno	1,7
Kapušianske Kľačany	Michalovce	810	26,6	nie	nie	áno	5,0
Malé Trakany	Trebišov	1 059	27,1	áno	nie	áno	4,9
Pol'any	Trebišov	535	27,7	áno	nie	áno	0,9
Kamenná Poruba	Vranov nad Topľou	1 102	45,4	áno	nie	áno	3,0
Sačurov	Vranov nad Topľou	1 968	29,0	nie	áno	áno	9,3
Skrabské	Vranov nad Topľou	724	31,1	nie	nie	áno	4,2
Soľ	Vranov nad Topľou	2 223	31,4	nie	nie	áno	11,0
Vechec	Vranov nad Topľou	2 237	35,7	nie	nie	áno	4,2
Zámutov	Vranov nad Topľou	2 726	32,4	nie	nie	áno	5,3
Chrast nad Hornádom	Spišská Nová Ves	735	30,5	áno	áno	áno	7,0
Kaľava	Spišská Nová Ves	418	32,4	nie	nie	áno	2,0
Letanovce	Spišská Nová Ves	1 997	37,6	nie	nie	áno	5,8
Mníšek nad Hnilcom	Gelnica	1 702	47,2	áno	nie	áno	3,0
Nálepkovo	Gelnica	2 672	45,8	áno	áno	nie	11,5
Poráč	Spišská Nová Ves	1 046	25,1	áno	nie	áno	5,6
Rudňany	Spišská Nová Ves	3 324	44,2	áno	áno	áno	9,3
Vítkovce	Spišská Nová Ves	518	36,0	áno	nie	áno	9,1
Veľké Trakany	Trebišov	1 376	26,5	áno	nie	áno	9,6
Banské	Vranov nad Topľou	1 489	32,0	nie	nie	áno	4,6
Čičava	Vranov nad Topľou	928	27,0	nie	nie	áno	6,0
Hlinné	Vranov nad Topľou	1 566	36,8	áno	nie	áno	6,6
Dvorníky - Včeláre	Košice okolie	443	33,9	áno	nie	áno	2,9
Brzotín	Rožňava	1 247	41,9	nie	nie	áno	2,9

Tab. 3.2 Charakteristiky pôrodnosti a plodnosti v obciach s veľmi nízkym životným štandardom

Obec	Úhrnná plodnosť		Priemerný vek pri 1. pôrode		Narodení mimo manželstva %	
	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002
Valkovňa	3,119	3,236	20,6	19,9	61,5	80,0
Káloša	2,691	3,000	19,6	18,5	46,3	65,7
Sútor	3,671	3,261	20,4	18,4	48,9	74,5
Cigeľka	4,439	5,805	19,5	21,7	31,3	25,4
Zbudské Dlhé	3,338	2,786	19,8	19,5	47,1	72,7
Boliarov	3,697	4,805	19,3	19,5	50,0	54,7
Kecеровce	3,804	4,016	19,4	19,8	28,5	30,3
Rankovce	4,017	4,209	19,6	20,3	25,8	18,8
Vtáčkovce	4,780	3,761	19,3	19,9	24,2	34,3
Vrbnica	4,564	4,121	19,4	20,2	54,7	78,7
Jurské	4,539	5,015	21,1	19,6	35,6	31,1
Rakúsy	5,452	4,405	19,2	19,6	49,5	33,3
Stráne pod Tatrami	5,342	5,419	19,2	19,4	47,8	31,7
Výborná	3,260	3,768	19,2	19,2	41,6	24,2
Červenica	5,180	3,235	22,0	20,4	20,5	34,3
Chminianske Jakubovany	4,364	6,378	17,9	18,9	59,5	53,5
Jarovnice	4,852	5,149	18,5	18,7	39,9	45,9
Malý Slivník	4,386	4,786	20,2	19,9	33,0	24,6
Mirkovce	4,158	5,971	19,8	19,6	54,1	64,6
Olejníkov	6,261	5,354	20,4	20,3	50,0	27,3
Ostrovany	3,814	4,011	19,9	19,5	42,0	47,9
Svinia	4,613	4,954	19,8	20,1	46,5	45,2
Tuhrina	4,009	3,675	20,4	18,7	41,1	49,1
Varhaňovce	3,218	3,920	20,0	21,0	35,0	46,1
Bôrka	4,431	4,684	20,5	20,7	38,5	62,7
Rozložná	2,831	2,859	18,9	17,7	36,8	38,9
Arnutovce	4,836	3,241	19,6	19,1	40,5	43,3
Bystrany	5,121	4,264	19,4	19,3	48,5	53,2
Doľany	3,993	3,793	19,9	21,5	28,6	13,7
Závadka	3,787	4,216	21,3	22,9	38,2	49,3
Žehra	5,689	4,845	20,1	18,5	58,9	54,8
Lomnička	7,183	7,371	19,0	19,0	30,5	32,2
Roztoky	4,085	2,977	21,5	21,9	0,0	21,7
Prosačov	4,516	4,260	22,0	20,8	50,0	28,0
Markušovce	3,356	3,927	20,7	20,8	34,6	40,9
Richnava	4,413	4,648	18,4	20,2	56,2	49,1

Tab. 3.3 Charakteristiky pôrodnosti a plodnosti v obciach s nízkym životným štandardom

Obec	Úhrnná plodnosť		Priemerný vek pri 1. pôrode		Narodení mimo manželstva %	
	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002
Šumiac	1,572	1,756	22,4	22,0	27,1	40,7
Telgárt	1,703	1,410	21,0	22,4	33,9	48,2
Čakanovce	2,364	1,845	20,4	20,3	38,1	56,4
Rapovce	2,123	1,388	20,9	22,6	14,1	40,0
Šíd	2,432	1,791	21,1	21,1	48,9	59,8
Točnica	1,807	1,697	22,3	23,5	12,5	55,6
Bretka	1,161	1,735	21,5	22,5	29,4	44,4
Držkovce	1,826	1,775	20,4	21,6	12,5	31,6
Litava	3,100	1,864	21,3	21,5	21,5	41,9
Frička	3,331	2,792	19,9	19,9	26,1	48,3
Kurov	2,016	2,188	22,8	21,2	11,6	27,1
Lascov	3,230	2,426	21,2	22,2	11,7	12,7
Lenártov	2,769	3,096	18,7	20,4	52,1	18,6
Lukov	3,607	3,804	20,2	19,1	34,5	34,3
Nižný Tvarožec	3,183	3,059	22,0	20,2	34,6	36,4
Snakov	3,295	2,565	22,7	21,9	15,6	16,7
Zborov	2,964	2,497	21,4	21,1	30,9	32,6
Blažice	2,517	1,990	21,6	24,2	15,2	37,5
Jasov	3,013	2,896	20,9	21,1	41,3	54,9
Kráľovce	2,146	1,292	20,6	20,1	34,5	33,9
Nižný Láneč	2,525	1,807	20,7	19,7	20,0	51,6
Nováčany	1,961	1,705	22,5	23,1	19,1	26,0
Opiná	2,836	2,150	20,5	22,5	20,0	57,1
Veľká Ida	3,204	3,021	20,9	21,1	47,3	57,3
Laškovce	3,207	2,317	20,2	21,1	39,7	49,0
Úbrež	1,720	1,715	23,1	22,3	21,9	15,0
Holumnica	2,684	1,839	21,5	21,4	9,2	8,6
Hranovnica	2,556	2,157	20,3	20,2	35,5	52,0
Huncovce	3,219	2,605	22,3	21,2	33,6	28,7
Ihlany	2,783	1,928	21,7	21,5	23,3	12,6
Jánovce	3,150	2,818	21,5	21,7	19,5	34,6
Krížová Ves	3,257	2,684	19,2	20,2	38,4	25,9
Mengusovce	1,402	1,796	22,6	24,1	6,7	31,8
Podhorany	6,642	5,193	19,6	19,4	43,6	26,5
Spišský Štiavnik	2,750	2,493	20,8	21,5	29,4	38,0
Toporec	2,591	2,140	21,7	22,4	13,9	14,9
Veľká Lomnica	2,982	2,337	21,5	20,8	31,4	35,0
Vydrník	3,528	2,625	21,6	20,7	36,2	45,2
Abranovce	2,210	1,531	23,3	21,7	16,0	17,9
Hermanovce	2,738	2,804	21,2	22,3	30,9	44,7
Kendice	3,353	2,080	22,4	22,9	23,4	28,9
Lesíček	4,852	4,662	19,0	22,1	34,1	10,9
Nižný Slavkov	3,068	2,812	21,0	21,6	18,4	23,5
Rokycany	3,014	2,663	20,6	20,6	20,9	36,6
Šarišská Poruba	3,706	2,733	22,9	20,0	34,0	56,1

Tab. 3.3 Charakteristiky pôrodnosti a plodnosti v obciach s nízkym životným štandardom (pokračovanie)

Obec	Úhrnná plodnosť		Priemerný vek pri 1. pôrode		Narodení mimo manželstva %	
	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002	1993-1997	1998-2002
Terňa	1,753	1,881	22,5	23,1	12,9	13,6
Tichý Potok	1,445	2,238	22,5	23,0	0,0	19,4
Uzovské Peklany	2,826	3,076	21,6	23,3	30,6	23,1
Žehňa	3,873	3,244	20,2	19,4	31,3	38,9
Čoltovo	2,369	1,815	20,7	20,1	25,9	36,8
Hucín	2,542	2,018	20,6	23,4	40,7	30,2
Kobeliarovo	2,334	2,669	23,2	18,1	32,4	40,9
Krásnohorské Podhradie	2,509	2,159	21,6	20,5	31,1	50,4
Rejdová	2,533	2,731	21,8	21,6	38,0	47,3
Roštár	2,387	2,839	19,7	19,7	38,6	41,3
Betlanovce	4,045	2,782	21,7	21,0	27,3	50,8
Dlhé Stráže	3,362	2,656	22,3	22,0	19,4	33,9
Haligovce	2,083	1,838	22,0	23,9	0,0	8,9
Jakubany	3,536	2,447	21,6	21,3	10,0	14,0
Kyjov	3,276	2,907	21,6	20,3	27,9	35,7
Šarišské Jastrabie	3,303	3,162	20,8	20,8	31,8	27,1
Kružlová	2,493	2,141	21,6	21,3	9,8	0,0
Bačkov	1,938	2,093	21,6	21,7	25,6	35,3
Boľany	2,331	1,885	20,3	21,1	39,5	59,8
Drahňov	2,975	2,833	21,9	20,0	24,0	41,3
Hrčeľ	2,316	2,195	21,2	20,0	49,2	58,4
Kapušíanske Kľačany	2,276	2,306	21,0	21,3	38,9	37,7
Malé Trakany	2,533	2,148	20,9	21,7	16,7	34,8
Poľany	2,248	1,712	23,3	23,1	35,5	23,5
Kamenná Poruba	2,792	3,074	19,2	20,9	64,8	64,9
Sačurov	2,580	2,190	20,5	21,6	35,2	46,8
Skrabské	2,267	2,320	21,4	21,8	24,1	38,6
Soľ	2,124	2,136	21,2	21,1	25,5	26,3
Vehec	3,034	2,958	20,5	20,3	31,8	32,4
Zámutov	2,429	1,942	19,8	19,7	31,4	37,5
Chrast nad Hornádom	2,622	2,527	21,3	21,4	33,3	30,1
Kaľava	1,971	1,140	20,6	22,3	9,1	16,0
Letanovce	3,415	2,730	21,3	20,1	32,9	39,7
Mníšek nad Hnilcom	2,288	1,684	22,2	22,7	18,3	32,8
Nálepково	3,117	2,724	20,3	20,2	37,0	46,5
Poráč	2,596	2,110	22,4	22,2	27,8	34,9
Rudňany	3,298	3,090	20,8	19,8	41,1	53,3
Vítkovce	4,166	3,137	20,6	20,9	42,3	33,3
Veľké Trakany	2,216	1,664	21,4	22,3	0,0	16,7
Banské	2,692	2,617	20,3	21,1	14,7	26,2
Čičava	3,251	2,688	20,4	20,3	32,7	44,7
Hlinné	2,693	2,096	20,2	20,5	14,1	32,2
Dvorníky - Včeláre	1,455	1,315	21,8	21,2	25,0	16,7
Brzotín	1,432	1,584	19,7	20,3	47,8	48,9

Tab. 4.2 Počet a prírastok obyvateľstva v obciach s veľmi nízkym životným štandardom

Obec	Počet obyvateľov		Prírastok	
	1.1.1993	31.12.2002	Abs.	%
Valkovňa	299	325	26	8,7
Káloša	572	652	80	14,0
Sútor	324	403	79	24,4
Cigeľka	363	455	92	25,3
Zbudské Dlhé	456	571	115	25,2
Boliarov	475	597	122	25,7
Kecеровce	1 834	2 415	581	31,7
Rankovce	462	572	110	23,8
Vtáčkovce	530	769	239	45,1
Vrbnica	586	776	190	32,4
Jurské	574	798	224	39,0
Rakúsy	1 385	1 998	613	44,3
Stráne pod Tatrami	813	1 208	395	48,6
Výborná	647	875	228	35,2
Červenica	572	697	125	21,9
Chminianske Jakubovany	1 122	1 498	376	33,5
Jarovnice	3 222	4 274	1 052	32,7
Malý Slivník	513	671	158	30,8
Mirkovce	785	966	181	23,1
Olejníkov	290	354	64	22,1
Ostrovany	1 199	1 524	325	27,1
Svinia	1 104	1 359	255	23,1
Tuhrina	375	415	40	10,7
Varhaňovce	854	1 036	182	21,3
Bôrka	343	455	112	32,7
Rozložná	151	195	44	29,1
Arnutovce	421	569	148	35,2
Bystrany	2 011	2 600	589	29,3
Doľany	269	402	133	49,4
Závadka	541	606	65	12,0
Žehra	1 202	1 597	395	32,9
Lomnička	1 050	1 639	589	56,1
Roztoky	249	295	46	18,5
Prosačov	152	184	32	21,1
Markušovce	2 740	3 318	578	21,1
Richnava	1 369	1 947	578	42,2

Tab. 4.3 Počet a prírastok obyvateľstva v obciach s nízkym životným štandardom

Obec	Počet obyvateľov		Prírastok	
	1.1.1993	31.12.2002	Abs.	%
Šumiac	1 636	1 450	-186	-11,4
Telgárt	1 671	1 529	-142	-8,5
Čakanovce	904	949	45	5,0
Rapovce	827	934	107	12,9
Šíd	1 104	1 156	52	4,7
Točnica	309	317	8	2,6
Bretka	364	355	-9	-2,5
Držkovce	469	518	49	10,4
Litava	796	810	14	1,8
Frička	217	248	31	14,3
Kurov	562	545	-17	-3,0
Lascov	482	525	43	8,9
Lenártov	789	951	162	20,5
Lukov	460	576	116	25,2
Nižný Tvarožec	434	461	27	6,2
Snakov	592	645	53	9,0
Zborov	2 380	2 769	389	16,3
Blažice	408	484	76	18,6
Jasov	2 356	2 753	397	16,9
Kráľovce	889	1 041	152	17,1
Nižný Láneč	382	416	34	8,9
Nováčany	606	671	65	10,7
Opiná	169	177	8	4,7
Veľká Ida	2 442	2 901	459	18,8
Laškovce	415	516	101	24,3
Úbrež	582	650	68	11,7
Holumnica	694	779	85	12,2
Hranovnica	2 148	2 481	333	15,5
Huncovce	1 890	2 349	459	24,3
Ihlany	1 104	1 274	170	15,4
Jánovce	947	1 144	197	20,8
Krížová Ves	1 416	1 651	235	16,6
Mengusovce	555	580	25	4,5
Podhorany	935	1 489	554	59,3
Spišský Štiavnik	1 799	2 097	298	16,6
Toporec	1 444	1 652	208	14,4
Veľká Lomnica	3 101	3 665	564	18,2
Vydrník	792	944	152	19,2
Abranovce	518	540	22	4,2
Hermanovce	1 355	1 502	147	10,8
Kendice	1 352	1 629	277	20,5
Lesíček	243	283	40	16,5
Nižný Slavkov	784	804	20	2,6
Rokycany	617	751	134	21,7
Šarišská Poruba	369	405	36	9,8

Tab. 4.3 Počet a prírastok obyvateľstva v obciach s nízkym životným štandardom (pokračovanie)

Obec	Počet obyvateľov		Prírastok	
	1.1.1993	31.12.2002	Abs.	%
Terňa	968	1 054	86	8,9
Tichý Potok	394	395	1	0,3
Uzovské Peklany	386	378	-8	-2,1
Žehňa	641	832	191	29,8
Čoltovo	435	474	39	9,0
Hucín	770	783	13	1,7
Kobeliarovo	416	439	23	5,5
Krásnohorské Podhradie	2 002	2 437	435	21,7
Rejdová	682	738	56	8,2
Roštár	493	534	41	8,3
Betlanovce	504	635	131	26,0
Dlhé Stráže	430	506	76	17,7
Haligovce	652	687	35	5,4
Jakubany	2 194	2 420	226	10,3
Kyjov	716	768	52	7,3
Šarišské Jastrabie	968	1 141	173	17,9
Kružlová	526	549	23	4,4
Bačkov	586	621	35	6,0
Boľany	1 115	1 215	100	9,0
Drahňov	971	1 100	129	13,3
Hrčeľ	758	812	54	7,1
Kapušíanske Kľačany	756	810	54	7,1
Malé Trakany	964	1 059	95	9,9
Poľany	461	535	74	16,1
Kamenná Poruba	914	1 102	188	20,6
Sačurov	1 838	1 968	130	7,1
Skrabské	608	724	116	19,1
Sol'	1 962	2 223	261	13,3
Vehec	1 835	2 237	402	21,9
Zámutov	2 415	2 726	311	12,9
Chrast nad Hornádom	682	735	53	7,8
Kaľava	397	418	21	5,3
Letanovce	1 686	1 997	311	18,4
Mníšek nad Hnilcom	1 559	1 702	143	9,2
Nálepkovo	2 376	2 672	296	12,5
Poráč	973	1 046	73	7,5
Rudňany	2 832	3 324	492	17,4
Vítkovce	384	518	134	34,9
Veľké Trakany	1 295	1 376	81	6,3
Banské	1 287	1 489	202	15,7
Čičava	721	928	207	28,7
Hlinné	1 421	1 566	145	10,2
Dvorníky - Včeláre	433	443	10	2,3
Brzotín	1 151	1 247	96	8,3

Tab. 5.3 Vekové zloženie obyvateľstva v obciach s veľmi nízkym životným štandardom

Obec	0-14 (%)		15-44 (%)		45-64 (%)		65+ (%)		Index starnutia		Priemerný vek	
	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002
Valkovňa	21,4	27,4	40,8	40,9	19,4	17,5	18,4	14,2	85,9	51,7	38,2	33,3
Káloša	33,6	32,1	44,6	45,7	14,0	15,3	7,9	6,9	23,4	21,5	28,6	29,0
Sútor	34,0	35,0	41,7	45,2	16,0	13,6	8,3	6,2	24,5	17,7	28,6	27,0
Cigeľka	34,2	36,7	38,0	41,5	15,4	11,9	12,4	9,9	36,3	26,9	31,1	27,9
Zbudské Dlhé	34,2	30,1	41,7	47,5	13,8	14,0	10,3	8,4	30,1	27,9	29,1	29,3
Boliarov	34,9	35,3	43,2	43,0	13,3	14,1	8,6	7,5	24,7	21,3	28,9	28,0
Kecerovce	37,7	38,5	45,5	45,5	11,1	11,6	5,7	4,3	15,2	11,3	25,4	25,0
Rankovce	31,8	37,1	40,0	40,7	15,2	14,2	13,0	8,0	40,8	21,7	31,6	27,5
Vtáčkovce	37,7	40,3	46,6	45,9	10,6	10,4	5,1	3,4	13,5	8,4	24,8	23,5
Vrbnica	32,4	37,1	40,6	42,1	16,4	13,0	10,6	7,7	32,6	20,8	30,2	27,1
Jurské	41,5	40,1	43,0	45,0	8,9	9,4	6,6	5,5	16,0	13,8	24,9	24,4
Rakúsy	43,4	41,8	42,3	44,1	10,2	10,0	4,1	4,1	9,5	9,7	23,1	23,5
Stráne pod Tatrami	45,0	46,1	45,1	42,9	7,3	8,8	2,6	2,2	5,7	4,8	20,9	21,5
Výborná	40,8	37,9	44,4	46,9	9,6	10,6	5,3	4,6	12,9	12,0	24,0	24,7
Červenica	33,4	29,7	44,2	47,2	14,0	13,1	8,4	10,0	25,1	33,8	29,3	30,1
Chminianske Jakubovany	39,5	43,1	37,2	39,9	14,5	11,2	8,8	5,8	22,3	13,5	27,4	24,0
Jarovnice	43,7	44,2	40,3	42,5	10,4	9,0	5,6	4,3	12,9	9,7	23,5	22,4
Malý Slivník	36,6	41,0	45,8	42,0	10,7	13,4	6,8	3,6	18,6	8,7	25,9	24,5
Mirkovce	36,7	38,0	43,3	41,2	11,1	13,4	8,9	7,5	24,3	19,6	27,6	26,6
Olejníkov	25,2	35,6	44,8	39,8	15,9	14,7	14,1	9,9	56,2	27,8	33,7	29,2
Ostrovany	36,2	36,4	45,3	46,4	12,8	12,0	5,8	5,2	15,9	14,2	26,1	26,0
Svinia	35,6	36,9	41,2	42,2	14,9	12,8	8,2	8,0	23,2	21,7	28,3	27,1
Tuhrina	32,5	34,9	42,4	40,2	16,3	15,7	8,8	9,2	27,0	26,2	29,3	30,0
Varhaňovce	35,6	36,3	45,1	44,6	11,1	13,3	8,2	5,8	23,0	16,0	27,0	26,8
Bôrka	24,8	38,5	40,5	38,0	17,5	13,4	17,2	10,1	69,4	26,3	35,3	28,3
Rozložná	28,5	30,3	37,7	45,6	19,2	10,8	14,6	13,3	51,2	44,1	34,3	31,1
Arnutovce	35,4	37,6	45,6	44,8	12,8	11,6	6,2	6,0	17,4	15,9	27,1	26,1
Bystrany	39,5	40,3	44,8	42,6	10,9	12,5	4,8	4,6	12,1	11,4	24,5	24,4
Doľany	32,3	37,8	44,6	41,3	14,5	13,4	8,6	7,5	26,4	19,7	29,6	26,7
Závadka	20,1	29,0	39,6	38,4	26,2	16,3	14,0	16,2	69,7	55,7	37,3	34,5
Žehra	38,2	40,3	48,8	48,0	8,2	7,7	4,8	4,0	12,6	9,9	23,5	23,5
Lomnička	49,4	52,4	42,8	39,3	5,3	7,0	2,5	1,3	5,0	2,6	18,9	18,5
Roztoky	22,9	30,5	36,9	41,0	22,5	16,6	17,7	11,9	77,2	38,9	37,1	31,9
Prosačov	27,0	31,5	44,7	42,4	13,8	16,8	14,5	9,2	53,7	29,3	33,9	28,8
Markušovce	33,7	33,8	44,2	44,1	15,0	14,1	7,1	8,0	21,0	23,5	28,3	28,4
Richnava	32,6	38,0	45,6	43,2	13,7	12,2	8,1	6,6	24,9	17,3	28,0	26,4

Tab. 5.4 Vekové zloženie obyvateľstva v obciach s nízkym životným štandardom

Obec	0-14 (%)		15-44 (%)		45-64 (%)		65+ (%)		Index stamutia		Priemerný vek	
	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002
Šumiac	19,4	19,8	38,9	40,7	25,6	22,3	16,1	17,2	82,7	87,1	38,9	38,7
Telgárt	27,3	25,0	40,5	42,8	18,6	18,1	13,6	14,1	50,0	56,4	33,7	34,7
Čakanovce	24,4	24,6	41,8	42,7	21,8	19,1	11,9	13,7	48,9	55,8	35,0	34,7
Rapovce	25,6	20,0	44,1	49,8	18,7	20,4	11,5	9,7	44,8	48,7	33,5	34,4
Šíd	26,3	22,8	41,0	44,6	21,1	21,7	11,6	11,0	44,1	48,3	34,4	34,5
Točnica	21,4	15,8	37,9	45,7	25,2	24,3	15,5	14,2	72,7	90,0	38,7	38,4
Bretka	23,1	20,3	40,1	46,8	19,0	20,3	17,9	12,7	77,4	62,5	36,9	35,3
Držkovce	22,2	22,4	39,9	44,6	24,1	18,1	13,9	14,9	62,5	66,4	37,3	35,0
Litava	24,2	27,3	42,2	42,7	19,8	16,7	13,7	13,3	56,5	48,9	35,0	33,4
Frička	30,9	28,6	34,6	45,2	17,1	13,7	17,5	12,5	56,7	43,7	35,6	30,7
Kurov	25,8	23,3	39,3	43,9	18,1	17,1	16,7	15,8	64,8	67,7	35,6	35,4
Lascov	25,5	26,7	48,1	45,0	16,2	20,2	10,2	8,2	39,8	30,7	32,0	32,0
Lenártov	29,0	32,0	40,7	43,1	16,0	13,6	14,3	11,4	49,3	35,5	32,7	30,5
Lukov	25,2	29,2	37,2	41,1	21,3	14,9	16,3	14,8	64,7	50,6	36,4	33,0
Nižný Tvarožec	24,9	28,4	40,6	40,6	19,6	19,1	15,0	11,9	60,2	42,0	34,9	33,6
Snakov	25,2	26,0	44,3	44,5	18,6	16,6	12,0	12,9	47,7	49,4	33,7	33,1
Zborov	27,4	27,4	45,3	45,1	16,8	19,3	10,5	8,3	38,2	30,2	32,1	31,2
Blažice	19,9	29,3	48,0	40,3	20,6	20,2	11,5	10,1	58,0	34,5	34,3	32,9
Jasov	29,2	30,5	42,4	43,8	18,4	17,5	10,0	8,1	34,3	26,7	32,1	30,2
Kráľovce	30,4	23,9	47,2	45,6	13,8	22,9	8,5	7,6	28,1	31,7	29,7	32,5
Nižný Láneč	28,8	24,5	40,1	45,7	18,6	16,3	12,6	13,5	43,6	54,9	33,3	34,2
Nováčany	26,2	21,6	44,6	50,4	18,6	17,9	10,6	10,1	40,3	46,9	33,0	33,5
Opiná	23,1	23,7	39,1	45,8	20,7	15,8	17,2	14,7	74,4	61,9	37,8	34,8
Veľká Ida	26,7	28,6	40,1	43,5	20,2	18,0	12,9	9,9	48,4	34,7	34,3	31,7
Laškovce	26,0	26,7	44,8	43,8	18,8	19,6	10,4	9,9	39,8	37,0	32,1	32,3
Úbrež	20,3	18,2	38,5	42,9	20,8	17,5	20,4	21,4	100,8	117,8	39,2	39,5
Holumnica	32,7	29,0	46,8	49,6	14,0	14,8	6,5	6,7	19,8	23,0	28,1	29,3
Hranovnica	30,3	26,8	43,3	47,1	18,2	17,7	8,1	8,4	26,9	31,2	30,7	31,5
Huncovce	33,5	32,1	45,6	46,6	14,0	15,0	6,9	6,3	20,5	19,6	28,3	28,5
Ihlany	30,5	30,0	46,5	46,7	14,8	15,5	8,2	7,8	27,0	26,2	29,5	29,6
Jánovce	28,7	33,9	46,4	42,2	17,0	16,5	7,9	7,3	27,6	21,6	29,4	29,1
Krížová Ves	37,2	33,9	42,5	46,2	13,5	13,0	6,8	7,0	18,2	20,6	27,1	27,7
Mengusovce	26,3	21,2	43,4	46,0	18,6	21,6	11,7	11,2	44,5	52,8	33,5	35,0
Podhorany	45,1	47,1	42,6	41,0	9,0	9,5	3,3	2,5	7,3	5,3	21,7	21,4
Spišský Štiavnik	31,9	30,1	45,0	45,3	14,5	16,5	8,7	8,1	27,2	26,9	29,3	29,9
Toporec	31,4	29,1	44,9	47,6	16,6	15,0	7,1	8,4	22,7	29,0	29,0	30,2
Veľká Lomnica	33,3	30,7	45,6	45,1	15,6	17,3	5,5	7,0	16,7	22,7	27,9	29,5
Vydrník	29,8	32,5	45,3	44,7	15,5	15,0	9,3	7,7	31,4	23,8	30,0	29,3
Abranovce	29,0	25,9	46,7	49,4	15,4	17,6	8,9	7,0	30,7	27,1	29,7	31,0
Hermanovce	28,2	30,0	43,3	42,8	16,7	16,6	11,8	10,6	41,9	35,3	31,9	31,5
Kendice	27,5	28,7	43,5	43,5	17,2	18,2	11,8	9,6	42,7	33,3	32,6	31,6
Lesíček	25,9	37,8	43,6	35,7	21,0	15,9	9,5	10,6	36,5	28,0	32,0	29,2
Nižný Slavkov	23,2	29,9	39,8	41,3	19,6	15,5	17,3	13,3	74,7	44,6	36,4	32,4
Rokycany	36,8	35,4	45,2	46,5	11,3	11,9	6,6	6,3	18,1	17,7	26,2	26,9
Šarišská Poruba	33,1	30,6	41,5	45,2	14,6	14,8	10,8	9,4	32,8	30,6	30,2	30,3

Tab. 5.4 Vekové zloženie obyvateľstva v obciach s nízkym životným štandardom (pokračovanie)

Obec	0-14 (%)		15-44 (%)		45-64 (%)		65+ (%)		Index starnutia		Priemerný vek	
	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002	1993	2002
Terňa	26,1	25,5	43,3	45,7	19,4	17,4	11,2	11,4	42,7	44,6	33,3	33,3
Tichý Potok	21,8	25,3	36,0	40,3	18,5	15,4	23,6	19,0	108,1	75,0	39,3	37,3
Uzovské Peklany	26,4	28,3	39,1	41,3	18,7	15,9	15,8	14,6	59,8	51,4	35,2	33,3
Žehňa	35,4	38,1	43,4	42,9	12,3	13,3	8,9	5,6	25,1	14,8	27,6	26,1
Čoltovo	22,8	19,8	43,9	47,3	19,3	20,3	14,0	12,7	61,6	63,8	36,1	35,0
Hucín	26,4	26,6	48,2	44,3	16,5	20,7	9,0	8,4	34,0	31,7	31,2	32,5
Kobeliarovo	25,7	28,7	39,9	39,4	21,4	18,0	13,0	13,9	50,5	48,4	34,8	33,9
Krásnohorské Podhradie	27,2	26,8	45,3	45,6	18,4	17,8	9,1	9,8	33,4	36,8	31,9	31,9
Rejdová	18,8	24,9	38,4	38,9	22,1	19,2	20,7	16,9	110,2	67,9	41,0	35,9
Roštár	29,4	33,0	43,6	43,6	14,4	16,3	12,6	7,1	42,8	21,6	31,6	29,4
Betlanovce	28,6	29,6	41,3	45,7	19,8	14,5	10,3	10,2	36,1	34,6	32,7	31,1
Dlhé Stráže	31,9	31,2	47,0	46,2	13,3	15,0	7,9	7,5	24,8	24,1	28,9	28,8
Haligovce	27,3	24,7	44,2	46,0	20,4	19,9	8,1	9,3	29,8	37,6	31,9	32,7
Jakubany	30,6	28,1	40,2	43,2	18,4	16,9	10,7	11,7	35,0	41,6	31,6	32,1
Kyjov	23,2	25,3	39,1	39,6	20,7	18,1	17,0	17,1	73,5	67,5	37,4	35,9
Šarišské Jastrabie	25,9	30,1	40,2	39,3	19,0	18,1	14,9	12,4	57,4	41,3	34,6	32,4
Kružľová	27,0	25,0	47,0	45,2	16,5	18,4	9,5	11,5	35,2	46,0	31,6	33,0
Bačkov	20,3	22,7	40,8	40,4	19,3	22,4	19,6	14,5	96,6	63,8	38,5	36,2
Boľany	23,8	21,2	43,2	46,7	20,3	20,8	12,7	11,3	53,6	53,1	35,2	34,2
Drahňov	26,3	31,5	39,0	41,7	19,9	16,9	14,8	9,9	56,5	31,5	34,9	30,7
Hrčef	26,9	28,0	41,8	43,8	18,7	17,9	12,5	10,3	46,6	37,0	33,4	32,2
Kapušíanske Kľačany	23,1	22,6	41,0	45,2	21,3	20,6	14,6	11,6	62,9	51,4	36,4	34,7
Malé Trakany	22,0	20,3	38,2	44,2	25,9	21,3	13,9	14,2	63,2	69,8	37,8	36,7
Poľany	22,3	20,7	40,3	42,8	19,5	20,9	17,8	15,5	79,6	74,8	37,7	36,4
Kamenná Poruba	32,3	32,2	43,7	45,3	14,9	15,1	9,2	7,4	28,5	23,1	28,9	28,4
Sačurov	29,8	25,6	42,7	45,9	16,9	18,0	10,6	10,5	35,6	40,9	31,7	32,2
Skrabské	28,5	25,7	40,5	45,6	19,6	16,6	11,5	12,2	40,5	47,3	33,0	32,9
Soľ	30,3	26,7	46,0	46,3	15,9	19,2	7,8	7,8	25,9	29,1	30,0	31,0
Vehec	31,2	32,5	45,3	43,9	15,0	16,8	8,5	6,8	27,3	21,1	29,5	28,9
Zámutov	32,8	26,7	45,0	47,8	13,6	16,9	8,7	8,6	26,4	32,2	29,5	30,6
Chrast nad Hornádom	29,6	29,7	46,2	45,6	17,9	16,1	6,3	8,7	21,3	29,4	28,9	30,7
Kaľava	23,4	25,1	45,8	44,7	21,2	19,1	9,6	11,0	40,9	43,8	34,0	33,9
Letanovce	30,5	31,0	42,9	43,3	17,0	16,4	9,5	9,4	31,3	30,2	30,6	30,1
Mníšek nad Hnilcom	25,7	24,6	42,4	44,5	20,0	20,0	11,9	10,9	46,5	44,5	34,1	33,6
Nálepkovo	30,6	31,7	42,4	43,3	16,1	16,4	10,9	8,6	35,4	27,3	30,8	29,8
Poráč	26,0	24,1	42,0	45,3	20,8	18,8	11,2	11,8	43,1	48,8	33,7	33,9
Rudňany	31,7	32,4	43,6	44,7	17,9	14,4	6,8	8,5	21,5	26,3	29,6	29,0
Vítkovce	28,6	35,3	47,7	42,1	16,9	17,2	6,8	5,4	23,6	15,3	29,4	27,8
Veľké Trakany	20,3	16,1	38,8	44,8	26,3	21,8	14,7	17,4	72,2	108,1	38,5	38,8
Banské	30,5	29,4	44,0	45,1	15,6	16,2	9,9	9,3	32,7	31,5	30,7	30,5
Čičava	31,8	31,6	42,4	46,9	15,4	13,9	10,4	7,7	32,8	24,2	30,1	28,9
Hlinné	32,7	28,0	45,0	48,0	13,8	15,8	8,6	8,2	26,3	29,2	28,8	30,2
Dvorníky - Včeláre	20,3	16,3	42,3	44,9	21,9	22,8	15,5	16,0	76,1	98,6	37,5	38,1
Brzotín	25,3	20,7	43,6	45,1	20,1	22,5	11,0	11,7	43,6	56,6	34,3	35,2

Vydal: **Inštitút informatiky a štatistiky
Dúbravská 3, 842 21 Bratislava**

V edícií: **Akty**

Pod číslom: **1**

Počet strán: **32**

Počet výtlačkov: **25**

Tlač: **Inštitút informatiky a štatistiky**

15-2004-A/1